ԱԶԴԱՐԱՐ

ՆԱԴԱՐ ԱՄՍՈՅ

1795

Ցուցանումն Պատմութեան Պօղոսեան [illegible] 'ի [illegible] Նոր Ջուղայեցւոց, [illegible] ՚ի 345 [illegible] Նոյեմբերի.	Թուական Հայոց	Թուական Քրիստոսի

Յետ այսորիկ իբրև զերկեամ մի անցանէ՝ դարձեալ գայ արքայն Հօսէն բազում զօրօք, և յոգնակի խմբիւք 'ի գուռն հրաշակերտ վանացս նորոյ Ջուղայի, և զայն զոր ունէր 'ի սրտի՝ կամէր յայտնի բացերևացել առ 'ի հաւանութիւն ածել զազգս հայոց 'ի կրօնս իւրեանց։ Իբր յորժամ 'ի լուր լինի թէ՝ Արքայն ինքնին եկեալ է. փութայէս եղանեն ամ վարդապետք վանացս 'ի դուրս, և երկրպագութիւն մատուցանեն նմա՝ ըստ օրինի արքայից։ Իբր յետ բազում ինչ խօսից ընդ վարդապետսն մեր, գայ առա [illegible] յոհան՝ (որոյ անունն ըստ պարսկական դենին՝ կոչէր շէ խմա մին և կամ մահմատ ալիբէկ) Իբր մատուցանէ զերկրպագութի՛ 'ի վերայ երեսաց իւրոց։ Իբր Արքայն առա սկսանի զնա գովել ընդ նախարարս իւր

թէ

թէ՝ այսպիսի, և այնպիսի գիտութեամբ իմաստ- Թուական Թուական
նացեալ է 'ի գիրս մեր, և յոյժ կորովամիտ 'ի հան- Հայոց ՔԴ
ճարս և 'ի գիտութիւնս գրոց: Իսկ ապա հարցանէ
ցնա թէ՝ զիա՞ս անուն: Իսկ նա ասէ յամ ածուր
Արքայն ասէ՝ ընդ սոսա երբէք իսկ վիճաբանես թէ
ոչ: Իսկ նա ասէ՝ յամ ածուր: Ասէ արքայն՝
այժմ առաջի իմ արկ զվիճաբանութիւնս զի և ես
տեսից: Իսկ արքայն հօսէն ակն արկեալ առ Յով-
հաննէս Վարդապետն՝ որ բազմագոյն քան զամենե-
սեան կայր ասէ դուքս 'ի բաց կացէն, և դու մա-
տիր յառաջ, և խօսեա ընդ նմա: Յայնժամ
անօրէն ուրացողն այն՝ նախ զայս յառաջ արկա-
նէ թէ՝ ընդէր զմարգարէն մեր ոչ ընդունիք:
Արդ՝ դրէ երանելին Վարդապետն Յովհաննէս թէ
այսու կրկին խոր փորձեաց առաջի իմ, կամ տացից
սուտ, և կամ թէ տացից՝ ընդէր ոչ հաւատամք
Իսկ թէ զառաջինն տացեալ էի՝ հարկիւր բարկացու-
ցանէր զարքայն, և զամ նախարարսն, և զներքի-
նիսն, և ածէր փորձանս 'ի վերայ մեր; իսկ եթէ
զերկրորդն ասէի՝ յայնժամ ասէր թէ՝ մատո իսկ
դատանութիւնս առաջի արքային: Բայց Մարդա-
պետ Սուրբ Հոգւոյն ԱՃ, նոյն ժամայն բանայ զբ-
երան երանելւոյն, և համարձակութեամբ մատչի
ընդ յառաջ. և խօսի ընդ նմա սկսանի և ասէ:
Արդ՝ իրն որով ճանաչի, և իմանի, եթէ դու կա-
միցիս ըմբռնել: Իսկ նա ոչ ինչ խօսէ: Իսկ ասէ
Վարդապետն՝ դու որ ոչ ետուր պատասխանի՝ ես
ասացից, թէ ինչ սահմանեալ ըմբռնի: Արդ՝ ասա
ինձ՝ զինչ է սահման մարգարէի: Իսկ նա դարձեալ
ոչ ինչ տայ նմա պատասխանի: Ասէ Վարդապետն
ընդէր ոչ ասես ինչ. դու որ զմարգարէութիւն ոչ
գիտես, և զայդոսիկ ոչ իմանաս, ապա ընդէր առ-
արկես: Յայնժամ ասէ Վարդապետն՝ ահաւասիկ
մեք ըստ հրամանին ԱՃ, սահմանս ճանաչեմք զդ-
մար

ГОС. БИБЛИОТЕКА
ՀՍՍՌ-Арм.ССР
ИМ. А. МЯСНИКЯНА
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

Թուին Հայոց	Թուին ՔՏ

մարգարէսն, և ըստ այնորիկ նշանագործութեամբ
և ապա ընդունեցիմք զնա, որպէս զՄովսէս, զԴաւ-
իթ, և զայլ մարգարէսն․ յայնժամ և բանից նց
հաւատամք։ Իսկ արդ՝ ունիմք զբանս նոցա ՚ի մեզ
և նոցա փարեմք, վասն զի սահմանաւ, և նշանա-
գործութեամբ հաստատեալ եմք, և գիտեմք զնոսա
ճշմարիտ մարգարէս։ Յայնժամ ասէ չէ իմ մուսլիմն
այլայլունեալ դիմօք ցնա՝ նոքա բարձան ՚ի միջոյ
և այլ ևս ոչէ հարկ ընդունիլ զբանս նոցա։
Զայս ասաց՝ զի, աւելեալ հաճոյ թուեսցի յամենե-
ցունց։ Ապա ասէ երանելի վարդապետն մեր ցնա
զի՞նչ գրաւական ածցես՝ եթէ ես ըստ իմելոյ
և ըստ բանականութեան հաստատեցից՝ որք ոչ են
՚ի բաց բարձեալ մարգարէութիւնքն, այլ հաս-
տատուն կան և մնան, և ընդունելի է բանն նց միշտ։
Իսկ նա առ այս՝ ոչ ինչ ունէր պատասխանի։
Ասէ վարդապետն՝ ես ոչ ինչ ունիմ բայց ՚ի գլ-
խոյս, և դու ևս զգլուխ քո դիր գրաւական։
Եթէ ես հաստատեցից զմարգարէութիւնս նոցա,
դու լեցիս զլխապարտ, եթէ ոչ՝ ես եղէց գլխա-
պարտ։ Իբրև լուայ ասէ՝ դեղնութիւն կալաւ զե-
րեսս նորա, և զդողումն ՚ի մարմին նորա․ և ոչ ինչ
ունէր պատասխանի։ Ասէ վարդապետն ցարքայն Տէր
իմ, սա ոչ ինչ ունի պատասխանի․ բայց եթէ կա-
միցի Արքայդ Արքայից՝ ես հաստատեցից ըստ իմե-
լոյ, և բնական բանականութեամբ։ Ասէ արքայն
հրամանէ քեզ՝ ասել, և հաստատել։ Այնուհե-
տև ասէ Վարդապետն արքային՝ տէր իմ արքայ
միակերպութիւնն այդ, ըստ բանականութեանէ,
եթէ ըստ կրօնց մարգարէից։ Ասէ արքայն՝ ըստ մար-
գարէից վկայութեանց․ վասն զի եթէ ըստ բանա-
կանութեան լինիւր՝ ամ ազգաց և ազանց բանա-
կանութիւնն մի և նոյն է, բայց հաւատալն յած որ
՚ի այ է, ոչէ մի և նոյն, այլ զի գոն՝ որ արեգակն

ած

ած պաշտօն, և այլք զլուսին՝ և զաստեղս, և այլք թուխ ի
այլ ինչ՝ որ է բազում ածութեան. որպէս յայտ է ի հայոց
կռապաշտութ. Ասէ Վարդապետն՝ մարգարէն այն՝
որ պայծառ ասացեալ է; նշանօք և արուեստիւք՝ որ
յայտնեալ հաւաստացուցեալ է. ՛ի մարգարէս՝ և ՛ի
նահապետս՝ մի և նոյն միաբանութեան խոստովա
նի ածապաշտից, լինել այլ և այլ. Ասէ արքայ՝
որպէս յայտնեալ, նոյնպէս և այժմ խոստովանիմք
մի ած գոլ, և ոչ բազում. զի կրկնակի ինչ է՝
կամ մի է, և կամ բազմութիւն. որով հետև մար
գարէքն նշանօք, և սքանչելեօք, և մանաւանդ
բանականութեամբ՝ զբազում ածութիւնն բարձին,
և զմի ած գոլն հաստատեցին. նոյն մի գոլն այն է
զոր այժմ և մեք խոստովանիմք. վասն զի որ մի
գոլն է՝ բազմութիւնն տարաբաժանեալ է, և անդրա
դարձապէս. Ասէ Վարդապետն՝ մարգարէն Մով
սէս ասաց՝ Լուր իսրայէլ՝ Տր Աձ քո, Տր մի է.
Մօտ գլուխ մարգարէից է՝ որ զայս ասաց ընդ դէմ
Փարաւոնի, և յեգիպտացւոցն՝ որք նորա բազում
ածս պաշտէին. արդ՝ զնոյն մի ածն՝ զոր նա քա
րոզեաց և հաստատեաց, զնոյնն հաստատեցին միւս
մարգարէքն՝ որ զկնի նորա եկին. եթէ զայլ ոք
և կամ բազմածութի. Ասէ արքայ՝ զնոյն մինն՝
զոր Մովսէս ծանոյց ընդ դէմ Փարաւոնի, և եգիպ
տացւոց բազմածութեանն իբր նա ասէ զնոյն մինն
այժմ ասեմք ամ ածապաշտք. եթէ բազմածութեն
Փարաւոնի. և եգիպտացւոցն. Ասէ Արքայ՝ ըզ
նոյն մինն՝ որպէս ամ մարգարէք խոստովանեցան
և ասացեալ և հաստատեալ զնոյն մինն՝ և մեք
խոստովանիմք ընդ դէմ ամ կռապաշտից. իբր նա
ասէ՝ ուրեմն կոյ և ենոյ զնոյն մի Աձն խոստովա
նիլ յամենեցունց՝ յանցեալն, ՛ի ներկայս, և յա
պառնումն, և ոչ այլ և այլ. Ասէ արքայ՝ այդ-
պէս է՝ յաւիտեան և յաւիտեանս՝ յաւիտենից.

ոչ

Դուխ ին
Քէ

ոչ այլայլի կիրթութեն, և ոչ փոփոխի ՚ի փութութե-
նէէն, այլ կայ և մնայ զասացեալն ՚ի մարգարէէն,
և ոչ անցանէ յուխտանն։ Ասէ արքայ՝ յայտնի է
որ այդպէս է, և ոչ անցանէ։ Ասէ Վարդապետն
ահա դու ասես թէ՝ անցեալ է, և տարաձայնեալ է
մարգարէութիւնքն՝ որք ոչ ես պիտոյանան. և
ոչ ածի ՚ի գործ. արդ՝ եթէ անցեալ է և բար-
ձեալ՝ ապա զի արդ զնոյն ասեմք, և խոստովանիմք
զոր թուէի թէ՝ և ինքն ես խոստովանեցի զնոյն՝
զոր անցեալ թեն ՚ի բազում մարգարէքն։ Ասէ ար-
քայ՝ արդարայքս խելաց խօսի դա. յայտնի ներե-
ւի՝ որ ոչէ ուղիղ խորհուրդ դորա, այլ թիւր։
զէ ուրանայ զասացեալսն ՚ի մարգարէից։ Ասէ վար-
դապետն՝ ած ասաց յաւետարանն սուրբ՝ դիւրինէ
երկնից և երկրի անցանել, քան նշանախեցի մի
անկանել ՚ի մարգարէիցն, և դա ասէ թէ՝ բար-
ձեալ են մարգարէութիւնքն, և բանք նոցա։ Ասէ
արքայ՝ յայտնի ներեի՝ որ զօրէնս ինչ ոչ ու-
նի. այլ վերերևութաբար ունի զոր ինչ ունի։
Ապա ասէ՝ ամն ՚ի մեծագունից ներքինեացն ց վար-
դապետն մեր թէ՝ հայր արքայից արքայն որ մե-
ռալ կարողէ սա՝ որ այժմ գաւէրէյսէ, և արքայ-
արքայից՝ տալ նոր իմն պատուէր, և պատուիրան,
եթէ ոչ։ Ասէ Վարդապետն՝ այժմս կարողէ,
բայց նա մինչ կենդանիէր՝ ոչ ոք կարէր տալ։
Ասէ ներքինին՝ մեռաւ նա՝ և գնաց, այժմ սաէ
թագաւոր։ Իբր նա ասէ՝ կարողէ։ Ասէ ներքե-
նին՝ նոյնպէս և ՚ի մեռանել մարգարէին առաջ-
նոյ, և միւսն որ գայ զկնի նորա՝ կարողէ նոր ևս
պատուէր և պատուիրան տալ։ Իբր նա ասէ՝ պատ-
գամն թագաւորին, եթէ սանողին։ Ասէ ներ-
քինին՝ Մեքքային։ Իբր նա ասէ՝ պատգամաց տու-
ողն՝ ուրեմն արքայն է, և ոչ բերողն. նոյնպէս և
պատգամն այն է, և ոչ մարգարէին. այսպէս եթէ
ոչ

Թուէին Թուէին
Հայոց ՎՃԷ

ոչ ։ Ասէ ներքինին՝ այդպէս ։ Իսկ նա ասէ՝ նոյն թագաւորին ած՝ որ զպատգամն եւ մարգարէին կենդանի է, եթէ մեռաւ եւ եկն այլ ոմն ած՝ որ նոր պատգամ տացէ ։ Ասէ ներքինին՝ կենդանի է ած պատուական տուօղն ։ Բայց մարգարէն նորէ ։ Ասէ Վարդապետն՝ կարողէ մարգարէն առանց այ նոր իմն պատգամ տալ բառ ինքեան ։ զոր օրինակ որ արքայս կենդանի է՝ պատգամաբերն նոր պատգամ տալ առանց թագաւորիս ։ Ասէ ներքինին՝ ոչ ։ ։ Իսկ նա ասէ՝ յոյժ ուղիղ ենթադատեցեր, բայց ես բառ խելաց հաստատուեցից զասացեալ այդքո ։ Ասէ ներքինին՝ որպէս ։ Իսկ նա ասէ՝ յայտնի է ամենեցունց՝ որ յորժամ ազնիւ արքայս կենդանի է, եւ կամիցի պատգամ ինչ առաքել ուրեք՝ ձեռամբ միոյ առաքէ զոր ինքն կամի, ուրեմն՝ պատգամաց տուօղն այլ է՝ որ է արքայս, եւ կենդանի է, եւ բերող պատգամին այլ ։ եւ կարողութիւն պատգամաց տուողինն է՝ եւ ոչ տանողին, եւ տանօղն ոչ ինչ ունի իշխանութիւն 'ի վերայ պատգամին, եւ ամ իշխանութիւն արքայինն է, եւ ոչ տանողին ։ Նոյնպէս եւ ած որ թագաւորէ թագաւորաց, եթէ կամիցի զպատգամս իւր առաքել ուրեք՝ զորոք եւ կամի 'ի ձեռն նորա առաքէ ։ ուրեմն առաքօղն այլ է առաքեալն այլ ։ եւ զոր ինչ իշխանութիւն որ ենթադասի՝ առաքողին այ է, եւ ոչ առաքելոյն՝ որ է մարգարէն, եւ որպէս արքայս որ միշտ կենդանի է՝ նորա է տալ պատգամ, եւ ոչ այլ ումեք ։ Արդ՝ այսպէս է, եթէ ոչ ։ Ասէ ներքինին այո ։ Իսկ նա ասէ՝ նոյնպէս է եւ ած՝ որ առաքողէ մարգարէի, եւ ամ իշխանութիւն այ է՝ որ զնա առաքէ, եւ ոչ մարգարէին՝ որ պատգամաբերէ ։ Ասէ ներքինին որպէս արքայն տայ իշխանութիւն որ զպատգամն բերէ, թէ բան ինչ գուցէ նա հոգասցէ ։ Նոյնպէս եւ մարգարէն ։ Իսկ նա ասէ՝ բարձրք ասացեր ։

Բե

Թուին Հայոց	Թուին ՔՐ

Արքեան՝ որպէս իշխանութիւն արքայից՝ որ ետ
զայն իշխանութիւն, և ոչ պատգամ տանողին՝ որ
զինչ և կամիցի արասցէ, այսինքն՝ նոր նոմոս, և
կամ նոր պատուէր, և պատուիրան գրեսցէ՝ որ
կենդանին է արքայն իւր, և թէ բան ինչ գուցէ՝
ծանուցանէ տեառն իւրոյ արքայի, յայնժամ նա
որ թագաւորէ նորա՝ նոր պատգամ ինչ գրէ զոր
ինչ և կամի. այսպէս եթէ ոչ; Նմա ասէ և
արքայն՝ այդպէս. զոր ինչ ես գրեմ նա այնպէս
առնէ, և ոչ թէ պատուէր տանողն՝ զոր ինչ և
կամի նոր պատուէր գրէ. որ այդպէս առնէ գլ-
խապարտ լինի։ Ասէ Վարդապետն՝ այսպէս և
մարգարէն՝ ոչ եթէ պատգամն նոր մարգարէինէ
տալ, այլ Այ՝ որ առաքեաց զնա. Վասն զի և
Մովսէս նախամարգարէն ես այսպէս առնէր՝ որ
պատգամաբերէր յԱյ, զոր ինչ Աստուած տայր պատ-
գամ, զայն խօսէր՝ և պատմէր ժողովրդեանն, և
ինքնին ոչ ինչ առնէր. և զոր ինչ լսէր 'ի ժո-
ղովրդենէն՝ զայն տանէր առ Աստուած, և ոչ յինքենէ
ինչ ասէր։ Այսպէս առնէին և այլ Այ մարգա-
րէքն՝ որ և ոչ մազի միոյ չափ ոչ կարէին առնել
ինչ, որպէս և գրեալ է յԱծաշունչն՝ այր մի՝ 'ի
շաբաթու փայտ քաղեաց, և բերեալ առ Մովսէս
թէ՝ զինչ արասցեն; և նա ոչ իշխեաց առնել
ինչ, այլ ասաց՝ մնացէք, մինչև հարցից զՏէր,
և իբրև էհարց՝ հրամայեաց քարկոծել։ Տեսանես
իսկ զի առ այսու փոքու բանիս՝ ոչ իշխեաց նոր
ինչ առնել, այլ կարօտացու հարցանելոյ Այ լինէր։
Այսպէս առնէին և այլ Քրիստոսի մարգարէքն՝ որք
յանձնէ ոչ ինչ կարէին առնել նոր ինչ, զի կեն-
դանի էր տուօղ պատգամին՝ որ թագաւորէր թա-
գաւորաց։ Արդ՝ 'ի փոփոխել պատգամաբերին
ոչէ հարկ, թէ պատգամացն, և կամ պատգամաց
տուողին ևս փոփոխումն լիցի, այլ որքան՝ պատ-

գա

գամաց տուօղին անփոփոխապէս, պատշաճ
նոյնպէս է. Բայց փոփոխումն՝ պատշաճամաբ ընդէ.
և ոչ պատշաճաց տուօղին, և կամ պատշաճամա-
նորին. Զոր օրինակ ասացաւ թէ՝ Մովսէս ասաց
Լուր Իսրայէլ. Տէր Աստուած քո՝ Տէր մի է. Պատգամա-
բերս այս մեռաւ. և բարձաւ. բայց տուօղն պատ-
գամին՝ որ Թագաւորն Թագաւորացն միշտ նոյն-
պէս՝ որպէս և էրն. Նոյնպէս և պատգամս այս՝
և որպէս մինչև ցայժմ ոչ փոփոխեցաւ, նոյնպէս
մինչև 'ի կատարած աշխարհիս ոչ փոփոխի. վասն
զի կենդանի է տուօղն՝ որպէս ինքն ոչ փոփոխի,
նոյնպէս և ոչ պատուիրանն իւր. բայց պատգամա-
բերն փոփոխի. Ասէ արքայն՝ բարւոք ըստ խելաց
և ըստ բանականութեան բան բացատրեցեր. Յայն-
ժամ դարձեալ արքայն ցնախարարս իւր ասէ՝ զոր
ինչ խօսի՝ ըստ հաւաքականութեան, և ըստ տրա-
մաբանութեան Ճշմարտին խօսի, համեղ՝ և ըստ
խելաց ծանուցանէ. Թուի թէ՝ զգիրս հաւաքա-
կանութեան՝ և տրամաբանութեան զամ 'ի միա-
իւր ժողովեալ ունի. Իսկ իշխանն, որ եկեալն
թար գեղջն ջուղայի՝ հեռի կայր 'ի մէջ երկպա-
րացն. կոչէ զնա, և նա դողալով գայ՝ և ահիւ
երկրպագութիւն մատուցանէ նմա. Ասէ ցնա ար-
քայն՝ որպէս տեսանես զվարդապետն մեր. Իսկ նա
ասէ՝ ընդ հովանեաւ արքայից արքայից՝ բարւոք
ուսեալ է զամ ինչ, և ընդ պահպանութեամբ տեառ-
ամ գիտութեամբ պանծալի է. Ասէ արքայն թուի
թէ՝ և 'ի Եւրոպիայ 'ի Ֆրանկս՝ ոչ գոյ նման սմա.
Իսկ նա ասէ՝ այո այդպէս է, որպէս հրամայեցա-
ւ արքայից արքայից. Իսկ ապա Նուբարյն Հօսէն սա-
կաւ ինչ հայր առ երանելին Յոհհաննէս. և դար-
ձեալ դառնայ և ասէ ցյառաջաբերեալ պաշտօնեայն
իւր, այսինքն՝ ղուլարաղասիցն՝ ծածկաբար 'ի
բաղմացն. Արժանէ միով բանիւ հրամայեալ. Թե-

րեւ

Թուին Հայոց	Թուին Քն

քեզ հաճեցի զայդ օրէնս' և 'ի կրօնս մեր, և նա գլուխ խոնարհեցուցանել ասէ' (նոյն գունակ ճգնաւոր) ոչէ կարելի։ Ասէ տէրքայն' երդնում յան և 'ի գերեզմանս հօր իմոյ' եթէ լուիցես ինձ, երկրորդ ինձ արարից։ Իսկ նա ասէ' անհնարին է. մի թող վայր լիցի բան արքայից. յորժամ ոչ ընկալցի։ Իսկ վերստին դարձեալ հայր առ սքանչելի վարդապետն մեր յոյժ քաղցրահայեաց ախմարկութեամբ. և ապա ընդ 'ի սրտանն լեր։ Դարձեալ։ զկնի սակաւ ինչ աւուրց' գայ առ յոյժ իմաստասէր առ երանելին Յոհհաննէս, 'ի յազգէ պարսից. և յետ սակաւ ինչ խօսից' զայս ինչ առաջարկէ առ նա, և ասէ։ Ամ բռ' որ ոչ զած ճանաչէ, և ոչ մարգարէ, և կամիցի ճանաչել, և իւրն ամենեւին անուսանասարգս' ոչ զգիտութիւն ունի, և ոչ հանճար ինչ. որով կարէ ծանուցանել զած, զի հաւատասցէ։ Ասէ երանելին հայրն մեր' եմ շարժմամբ վայելուչ է զնա 'ի գիտութ ածել։ Իսկ նա ասէ' որպէս։ Ասէ յորժամ 'ի շարժելեացս խոկումն գայցէ, կարողէ զշարժողն իմանալ. քանզի յամ երեւելեաց' փութագոյն ունի ճանաչումն աներեւութին։ Ասէ նա' որպէս։ Ասէ' զոր օրինակ գրիչս այս' որ 'ի ձեռին իմում աշա շարժի. 'ի խոկումն գամք շարժողին, և մակացու լինիմք' որ ինքնաբեր ոչ շարժի, այլ յայլմէ ունի զշարժումն։ Նմանապէս տեսանեմք' որ երկինք, և արեգակն, և լուսին, և աստեղք ամ շարժին յարակայ. ուրեմն' յայտ առնեն թէ' գոյ շարժող շարժելեացս, որպէս գրչիս շարժումն զշարժող ձեռն։ Ասէ նա' ինքնանք ունին շարժումն, և ոչ յայլմէ, և ոչ որպէս գրիչդ զոր ցուցեր։ Ասէ վարդապետն' անհնարէ, և հեռի 'ի խելաց' թէ շարժողն շարժեալ լիցի, և կամ շարժեալն շարժող. զի առնչաբարեն' զի անհնարէ

թէ

Թուին Հայոց	Թուին ՔՏ

լէ անընդունելութիւնն առանց միմեանց ասացի ։ Վասն զի անընդունակութիւնք՝ որ ՚ի գոլ միոյն միւսոյն գոյ ասասցի ։ քանզի ընդ միմեամբք են՝ զոր օրինակ ՚ի գոլ որդւոյ ։ հարկաւոր է գոլ հօր, վասն զի անընդունելութիւնք առ սահմանի՝ որ ինչ է, այլ՝ գոլոյ ։ Նոյնպիսի է շարժողն և շարժեալ, զի ուր շարժեալ գոյ՝ հարկաւորապէս և շարժող գոյ, և ըստ որոյ միմեանց անհնարին, թէ գոլ միոյն՝ ոչ գոլոյ միւսոյն, զի ուր շարժողն իմաստասիրէ՝ ընդ նմա իմաստասիրի և շարժողն, քանզի համանգամայն ։ Այլ է համառօտ ծանուցումն՝ որպէս և գրչաւն ծանուցեալ եղև շարժող ձեռն ։ Իսկ նա այսէ՝ զայսոսիկ՝ զորս ասացեր, ՚ի միմեանց շարժին ասես զորս ՚ի նոյնմէ հաստատեալ պարտ է գոլ ած ։ Ասէ՝ որ շարժողն է ամենեցուն ։ Զի կարգ և կանոն այս է՝ որ շարժեալքն ՚ի շարժողն ըմբռնիցի, այնուիկ ամենեքեան՝ զորս ասացեր՝ շարժեալքն, և [illegible] կարիցէ շարժեալն՝ շարժող գոլ ։ Ասէ նա՝ զի ընդ [illegible] շարժեալքն, շարժող ևս են ։ Ասէ՝ այս այսպէս՝ որ շարժէ և շարժի, բայց ոչէ [illegible] շարժող՝ որ միայն շարժէ, և ոչ շարժի, այլ որ շարժէ զամ, և ինքն ոչ շարժիցի, նա միայն է շարժող՝ որ ոչ շարժի, այլ շարժէ միայն ։ Նա միայն ած՝ որ զամ շարժէ, և ինքն անշարժելի է ։ Ասէ նա այս ամ շարժեցելոց շարժող երկնից՝ որ է երկինք երկնից, նա շարժէ զամ, որ առաջին շարժումն, ուրեմն՝ զնա ընդունել պարտ է ած ։ Ասէ՝ զա ևս շարժի լոէ ոչ ։ Ասէ նա՝ այն շարժի ։ Ասէ՝ հաստատեալ կանոն այս եղև երևեալ՝ ըստ որ ամ շարժեալ շարժողէ, որ շարժէ միայն՝ և ոչ շարժի ։ Նաև [illegible] շարժող ։ [illegible] զոր [illegible] ասացեր՝ որ է երկինք երկնից շարժող ամենեցունց, դա ինքն ևս շարժի, ուրեմն գոյ և նմա շարժող ։ Քանզի շարժի և ինքն, լոէ-

պէտ

պէտս զայլս շարժէ, որ և ինքն ևս ընդ շարժելոցն է կարգադրեալ. ուրեմն՝ և ինքն ունի շարժող, որ շարժէ միայն, և ոչ շարժի։ Զի թէ նա ևս շարժիցի՝ յանհունս ընթանայ, և ոչ ինչ ըմբռնի։ Ը. ձև զի պարտ գոլ ինչ շարժող խոնարհ՝ որ առնչութեանս ներբերելոյն, որ շարժեալն՝ շարժողին շարժելոյ, և համառնչութիւնն ներբերելոյ. ըն այսէ կարէ և կանոն առնչութեան։ Վասն այսորիկ առաջին փիլիսոփայքն՝ առնչութեամբ գտին զառաջին շարժողն, որ միայն շարժէ՝ և ոչ շարժի. նմանապէս և շարժեալն՝ որ միայն շարժի, և ոչ շարժէ. նոյն միջինքն ևս նոյնպէս՝ որք շարժեն, և շարժին։ Զոր օրինակ արարածն՝ որ առնչաբար կայ առ արարողն, ոչ արարածն կարէ արարող լինել. և ոչ արարողն արարած, այսէ առնչութիւնն առ միմեանս զգոյն ունին, և առ միմեանս ոչ փոխին. Վասն որոյ և արիստոտէլ ասաց՝ թէ նուաստին և թէ խելաց՝ հարկէ զի խաղաղանշեալ ի բնութեանն թեանս շարժեցի ընդ ինքեան, և յաւիտենական շարժողէն։ Եթէ զարդեալ ասէ՝ եթէ բանիւ, և եթէ թուով մէ նախկին շարժող կայն անշարժ։ Եթէ զարդեալ ասէ՝ քանզի նոյն՝ միշտշարժ շարժելեացն, նախկին շարժող էակն անշարժ Ի նմանէ ասաց նա՝ քաղաքէ՝ այսպիսի ձևաւորն ձևացեալ գծէ։ Ասէ՝ այլ թէ քան խելաց ձևաւորելի, և քան բնական բանականութեան որպէս զ էլոս զոյս՝ որէ ի նա ես իմ, զինչ առեալ ունի. դրող, եթէ ոչ։ Եթէ նա ասէ՝ այո. վասն զի թող գրեն ոչէ. Ասէ՝ որպէս և երկինք, և արեգակն, և լուսին, և աստեղք, և այլք. առաջինն եթէ արարիչն մի է արար զմեզ, և մեք ոչ էաք. Պատասխան՝ այլ քան խելաց՝ Տունս այս մարմնեմք, ունի շինող, եթէ ոչ։ Եթէ նա ասէ՝ այո բնականէ՝ որ զմիտս ունի. Բայց զայս առա

թէ՝ այսու որ ծանեաւ նա զաստուածութիւն իւր. զ
Եւ հարկաւորի գոլ մարգարէի ։ Ասէ՝ թէ՝ ինչ
միջնորդութեամբ ճանաչի, և ծանուցեալ լինի ։
որպէս առաջաւ կամին որ միջնորդութեամբ շար-
ժիցելոյն՝ զշարժողն ծանուցեալ եղև, և ըմբռ-
նեցաւ ՚ի խելաց թէ նաէ ած ։ Իսկ դարձեալ մի
Եւ միջնորդ պարտէ գոլ՝ զի զկամս նորա ծանու-
ցէ, քանզի նա յամենեցունց ոչ տեսանի, և ոչ
ընդ ամենեսեան խօսի, այլ ընդ մաքրագունիցն ։
Զոր օրինակ ոչ յամ քարինս ներբերի լոյս արե-
գական, այլ միայնսին՝ որք մաքուրքն են, որպէս
յանդամանդն, (որ է ալմաստն) ՚ի յակինթն, (որ է
եաղութն) և ՚ի զմրուխտն (այսինքն զմրութն)
և միւս այսպիսի ։ Նոյնպէս և ոչ յամ հողս, այլ
որք ՚ի հրահոսելիսն մասուածն, որպէս յախճապա-
կէսն, և կամ ապակեղէնն, և այլք այսպիսիք ։
Այսպէս և մարգարէն՝ որ մաքրեալէ յամ, ՚ի
մեղս ներբերելի լոյս և ճառագայթ Աստուածութեանն
և նովաւ ծանուցանէ զկամս իւր ։ Զոր օրինակ
այրդ այն զոր առարկեցեր թէ՝ ՚ի յանապատէ և
՚ի լերանց եկեալէ զլուսաւոր ոչ ճանաչէ. և յոր-
ժամ ծանեաւ՝ կամի զկամս նորա առնել. և առանց
միջնորդի անհնարէ. այսպէս և ած, դարձեալ
այլ իմն բան խելաց. որպէս ՚ի տրամաբանական հա-
ւաքաբանութիւնս՝ եթէ ՚ի մէջ նախադասութե
և եզրակացութեան միջնորդ ոչ գուցէ, ունայնէ ։
Ասէ նա որպէս ։ Ասէ՝ զոր օրինակ մարդոյ կեն-
դանի գոլն թաքունէ՝ և ծածկեալ, այլ լոէ կա-
միցիս բացերևեցել՝ զմիջնորդ իմն գտանեմ, որ
յերկոցունց կողմանց հաղորդութիւն ունիցի. զի՝
նախադասութեան, և եզրակացութեան, և ապա
թէ կարասցէ բացերևեցել զայն՝ որ անդ խոտելինէ
Իսկ նա ասէ՝ որպէս ։ Ասէ՝ նախադասութիւնն
պարտէ՝ որ բովանդակն հանայն գոլ երևելի, և

եզ

Թուէլն Հայոց	Թուէլն Քէ

եզրակացութիւնն բովանդակապէս համայն գոլ ան-գիտելի՝ համապատասխանի նախադասութեանն. իսկ միջնորդն՝ մի ինչ 'ի նախադասութեանցն ունիցի, և մի ինչ յեզրակացութենէն, և այս ցուցցի զանազանելովն։ Զոր օրինակ ասասցի՝ թէ մարդ ինքնակամ շարժի, և որ ինքնակամ շարժի կենդանի է, ուրեմն՝ մարդն կենդանի է։ Այս կենդանութիւն մարդոյն որ անգիտելի լինէր՝ գիտացեալ եղև 'ի ձեռն միջնորդին, այս հարկաւորեցաւ՝ որ միջնորդ պարտ է լինել։ Այսպէս և մարգարէն՝ պարտ է լինել 'ի մէջ Այ, և մարդոյ. զի զոր ինչ կամք Այ են՝ նովաւ գիտասցի։ Դարձեալ՝ այլ իմն ըստ խելաց՝ որպէս արեգական և աչաց՝ եթէ միջնորդ ոչ գուցէ, անհնարէ տեսանել. այսպէս Այ և մարդոյ, եթէ մարգարէ ոչ գուցէ, անհնարէ թէ տեսցէ զիւր զբարութիւնս Այ։ Իսկ նա ասէ՝ որպէս։ Ասէ՝ յօդ՝ որ 'ի մէջ արեգական, և աչացն է՝ լինի միջնորդ տեսութեան. այս թէ ոչ գուցէ միջնորդ օդն՝ ոչ ինչ կարէ տեսանել ակն։ Այսպէս է և մարգարէն՝ եթէ ոչ գուցէ, ոչ կարեմք տեսանել ինչ զԱստուածայինն։ Դարձեալ՝ միջնորդ է ջուրն 'ի մէջ երկրի և սերմանն, եթէ ոչ գուցէ՝ ոչ երկիր ծնանի, և ոչ սերմն բուսանի։ Նոյնպէս և մարգարէ եթէ ոչ գուցէ՝ երկիր որ մարդկայինն բնութիւնէ՝ ոչ ծնանի, և սերմն՝ որ բանն Այ է՝ ոչ բուսանի։ Յաւելուածքն այսպիսիք ըստ խելաց, այլ համառօտագոյնս ասասցի՝ զի մի՛ք ձանձրասցի, ուրեմն՝ հարկաւորէ մարգարէն զի լինիցի։ Իսկ նա ասէ՝ 'ի մէջ ստոյ, և ճշմարտից որովք զանազանեմք տեսանէք։ Ասէ՝ բանիւք, 'և նշանօք։ Ասէ նա որպէս։ Ասէ՝ բանիւք այսէ՝ որ համեմատ լիցի զասացեալն այլոց մարգարէից, զոր ինչ և ասացէ ընդ այնմ, նշան պահանջելեաց և ցուցցէ՝ որ 'ի վեր քան զբնութիւն իցէ, և զոր ինչ յայնժամ ասացէ՝

ըն

Թուական Հայոց	Թուական Քի

ընդունելի լիցի ։ Այսէ նա՝ զինչէ՝ որ ՚ի վեր քան զմիտս իցէ զասացեալն ։ Այսէ՝ որպէս Քս Ած ու-սացեալ բեն ։ Նաև նա՝ որպէս կարէ մք ընդունիլ զայդ՝ որ Քս Ած իցէ ։ Այսէ՝ որով հետև ընկա-լար զմարգարէն՝ պարտիմ զոր ինչ ասացէ ընդու-նիցիս, որպէս կոյր որ աչս ոչ ունիցի պարտի հե-տևիլ այնմ որ ունի զաչս ։ Իսկ մանկունն՝ որ ո-վարդապետ գնացէ, և ընդունիցի կատարեալ գոյն նա քան զինքն պարտէ զոր ինչ ասացէ վար-դապետն ընդունիցի, եթէ ընթերցման, եթէ գրչութեան, եթէ հիւսնութեան, եթէ պատ-կերբուրութեան, և թէ այլ ինչ այսպիսեաց. եթէ ոչ ընկալցի զասացեալս վարդապետին՝ աշա-կերտն ունայն մնայ ։ Այսպէս և մք որ զմարգա-րէն ընկալեալեմք՝ եթէ ՚ի վեր քան զմեզ է կատա-րելութեամբ յԱծ, պարտեմք ընդունիլ զասա-ցեալս նորա զոր ինչ և ասասցէ, ապա թէ ոչ ունայն մնամք իսկապէս յԱծ, եթէ ՚ի վեր քան զմիտս ասացէ ինչ՝ պարտիմք հնազանդիլ և ըն-դունել ։ Քանզի զքանչելիսն զոր տեսանէ ընդու-նի, այսպէս պարտի և զասացեալսն ընդունիլ ։ Զի ՚ի վեր քան զմիտսէ՝ մեռելոյ կենդանանալ, և կուրի տեսանել, և այլ այնպիսի, յորժամ տե-սանէ ափիբերան լեալ ոչ ինչ կարէ ասել թէ հիմարութեք եղև ։ Նոյնպէս և ասացելոց նորա՝ պարտէ հաւատալ, և ոչ ինչ ասել, որպէս և յա-ւուր միում այլոյ ումեմն պարոնի մեծագունոյ թէ՝ յորժամ մարգարէն սքանչելագործութ հաստատեալ իցէ, և հաւատացեալ, պարտէ զոր ինչ ասացէ ընդունիլ. եթէ ոչ ։ Իսկ նա յի-րաւանցն ոչ վրիպեցաւ, այլ խոստովանեցաւ և ա-սաց, թէ որպէս ՚ի սքանչելագործութիւնն ոչ ինչ կարէ ասել, նոյնպէս և բանից նորա ոչ ինչ պար-տէ ասել, զի այս ևս նշանագործութիւն համա-

րեալէ

ընթանալ․ որպէս ամենաքաղցր լուր որ ուրախութիւնն ոչ ինչ առաւել յորժամ ճառագայթն կենդանացուցանէ, այլ միայն առաւել զարմանալի՝ որ մեռեալն կենդանանայցէ․ Նոյնպէս և զաւազակն 'ի նմանէ պարտ է յիշել ունել որ 'ի վեր քան զեւ լոյս իցէ զաւակացն : Իսկ ես ասացի նմա՝ ուղիղ դատաստան : Զի և մարգարէքն ևս այսպէս էին՝ յորժամ լսէին պատգամ ինչ յԱյ, աղաշ մեզայն՝ որ 'ի վեր քան զև լսէին, և սասանեցան զոր նմանայն․ յորժամ լսէին թէ՝ գայ Տր 'ի յերկրի երևելի, և ընդ մարդկան շրջել, գոչեցաւ սքանչանայն : Որպէս դաւիթ յորժամ լուաւ թէ՝ Աճ 'ի տաճարի իւրում յայտնի, և թէ՝ Ած մեր յայտնապէս եկեսցէ՝ սոսկացեալ սքանչացաւ և ասաց թէ՝ յետ պատուիրան Նորա ճաշակաւորութիւնք երկրի ծաղկեցան, և ալցին 'ի միասին, ինքեանք տասին այսպէս զարմացաւ, խռովեցան, սասանեցան, և դողումն կալաւ զնոսա : Այնպէս և մարգարէն Երեմիա՝ և Բարուք սասանեցեալ սքանչացան յորժամ լուան յԱյ, և պատմեցին թէ Սա է Ած մեր՝ բաց որում ոչ համարեսցի այլ, յետ այսորիկ 'ի յերկրի երևեցաւ, և ընդ մարդկան շրջեցաւ․ այս գիրք հրամանացն Այ, և պատուիրանք որք մնան յաւիտեան, ամենեքեան որք թողուն զնա մեռանին ; և որք ընդունին զնա 'ի կենանս կեցցեն : Նոյնպէս և մարգարէն Ամբակում ասաց՝ Տէր լուայ քո լուրայ և երկեայ, հայեցայ 'ի գործս քոյ, և զարհուրեցայ : Եւ իմացանել ամիսցն յայտնեսցիս, և 'ի հասանել ժամանակին երևեսցիս, և թէ՝ Ած 'ի թէմանայ եկեսցէ : Իսկ յորժամ զայսոսիկ լուաւ յԱյ, և ինքն պատմեաց՝ ասէ․ յետ այնորիկ և յորժամ զայսոսիկ լուայ․ խռովեցաւ դողումն յոսկերս իմ, և ես յանձն իմ խռովեցայ : Իսկ այլք բազումք են՝ որք զայսպիսի ասացին, զոր մի ըստ միոջէ գրելն ձանձրութիւն է․ որ

զայս

զայս տալ իմանալ մեզ՝ որպէս նախնումն ասացեա-
լ թէ՝ որ լինելոցն է զմարգարէն, պարտէ և զասա-
ցեալս զայսոսիկ եւ ընդունել՝ որ ՚ի վեր քան բզ
խելոյ։ Իսկ նա ասէ՝ եթէ ոչ զպատճառս հար
ցանիցէ, թուի ինձ թէ՝ անմեղադրելի լիցի։ Ասէ՝
այդ միջ ած տայ պատասխանի մարգարէին և ասէ
Մի թէ կարիցէ կաւն ցբրուտն հարցանել ինչ.
Բայց փոքր ինչ կարեմք զպատճառն իմանալ թէ՝
ընդէր պարտէր ՚ի յերկրի երևիլ ած, և ընդ մարդ-
կան շրջիլ, և թէ զի արդ անմարմին բնութիւն
կարէր երևիլ։ Ասէ նա՝ որպէս։ Ասէ բանն ած
միաւորեցաւ ընդ մարդկայինս բնութեան, և այս
մարմնով երևեցաւ. որպէս բանն քո որ ընդ գրոյ
միաւորիցի, որ անտեսանելին էր՝ կարող եղև ՚ի
տեսանել. նոյնպէս և բանն ած։ Ասէ նա՝ ած
ինքն միաւորեցաւ, եթէ բանն իւր։ Ասէ՝ այդ
անհնարին է, այլ բանն հնարաւոր, որպէս բան
քո որ գրի, այլ քեզ անհնարէ թէ դու գիր լի-
նիս։ Դարձեալ՝ հնարաւոր է որ լոյս արեգական
ընդ ժողոյ միաւորիցի. այլ արեգական անհնարին
նոյնպէս և հոտ վարդին կարելի է՝ թէ միաւորիցի
ընդ ժողոյ. բայց վարդին անհնարին։ Իսկ նա
ասէ՝ բարւոք ծանուցումն է. բայց թէ վասն էր
երև այդ։ Ասէ վասն յանցանացն ադամայ, զոր
ճաշակեաց ՚ի պտղոյն։ Ասէ նա՝ կարող էր ած իբր
ինչ զայդ գործել։ Ասէ՝ հիւանդին բժշկութեան
պատճառն կատարեալ լինի, եթէ անկատարին։
Ասէ նա՝ կատարելոյ. քանզի անկատարին մահ
մածանի։ Ասէ՝ արարածք ամ առ ած կատարեալ-
են, եթէ անկատար։ Նա ասէ՝ անկատար։ Ասէ՝
ուրեմն՝ բարւոք համարեցաւ ած կատարեալ
բառնալ զցաւս մեր, քան թէ անկատարին, զի
բանն ած՝ որ համագոյ և համաբնութիւն է ընդ ած
նուաճ կատարելեանն յամի բժշկեաց զմեզ։ Աս
ա

Թուականն Թուական
Հայոց ՎԿԶ

	Թուէ լին Հայոց	Թուէ լին ՔԷ

Ուստի մարգարէն Դաւիթ՝ պատուիրեաց զբանն իւր
դպրեցուցանող զնոսա, և փրկեաց զնոսա յապակա-
կանութենէ իւրեանց։ Որպէս և ած ևս վկայեաց
թէ՝ հայեցայ, և ոչ ոք էր որ օգնէր, զմտա-
ցայ, և ոչ ոք էր որ ի թիկունս հասանէր։ փր-
կեաց զնոսա բազուկ իմ։ Նա ասէ՝ զինչ էր փր-
կութիւնն։ Ասէ ըստ վկայութեան մարգարէից՝
ի խանդաց սատանայի, մահու, և դժոխոց, և մե-
ղաց, զի ոչ ոք էր յարարածոցս որ սուրբ գտա-
նէր իբրև զբանն այ։ Որպէս և ասաց մարգարէն
մի ոք էր որ առնէր զբարի, և չէ ոք մինչև ի մի՝ որ
լեզուաէր յոյսցանեաց։ Վասն այսորիկ բանն այ որ
նիկլ բանէ էր, առ ած էր, և ած էր, անպատ ըստ
միութեան՝ և համագոյակից այ, մարմնացաւ, և
արկութիւն շնորհեաց։ Զայսոսիկ զոր ասացին և
քարոզեցին մարգարէքն՝ պարտէ հաւատալ, և ըն-
դունիլ։ Եթէ ոչ։ Ասէ նա՝ պարտէ հաւատալ։
բերով հետև հաստատեալ է մարգարէութիւնք նց
լեզուօք, և զքանիցելեօք, զի որպէս զքանիցելայն ոչ
ոք կարէ ասել ինչ՝ յորժամ մեռեալն կենդանա-
ցեալ տեսանէ, նոյնպէս և ոչ բանից և պատգա-
մաց նոցա կարէ ոք ասել ինչ։ Ասէ՝ ինքեանք ևս
նորոգեցան, որպէս և կանխաւ ասացի։ և դողացին
և սոսկացին ևս։ Նա ասէ՝ ընդ էր։ Ասէ՝ վասն զի
ի վեր քան զխելս լուծանն։ Նա ասէ՝ վասն այդո-
րիկ ասէք ՔԷ Ած որ մարդկութիւնն ընդ բանին
մի միաւորեցաւ։ Նէ ասէ՝ այո, որ այս ՔԷ կատա-
րեալ միջնորդ եղև ի մէջ այ և մարդոյ, ոչ որ
մարգարէքն որք անկատարքէին, զի սուտ դժեալքէին
որպէս ասացաւ յառաջնումն կէ՝ [illegible]
առ ած յամի անկատարէ, վասն այսորիկ համագոյա-
կից և համագնութենակից պարտէր լինել [illegible]
կողմանց, այսինքն՝ [illegible], և [illegible]
զի կատարեալ միջնորդ լիցի։ Ասէ՝ Նա՝ կարես
ըստ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀԽՍՀ-Арм.ССР

ըստ խելաց ծանուցանել ։ Ըսէ՝ բանն այ ըստ բնու
թեան ած էր , քանզի նոյնագոյ է ընդ այ , որ թէ
աչ գուցէ՝ անկանի ած յէութենէն , և լինի ան_
բան , և այսէ անհնարին ․ ուրեմն՝ է համագոյ այ
և համաձնութիւն ։ Նոյն բան որ միաւորեցաւ ընդ
մարդկութեանս բնութեան , և եղև նոյն ած
կատարեալ , մարդ կատարեալ ․ ուրեմն՝ մի և քս
ունի զկատարեալ ածութիւն , այսինքն՝ զբան
ած , և նոյնն ունի զկատարեալ մարդկութիւն
որոյ ասի քս , որէ իսկական միջնորդ ։ Որպէս և
հաւաքականութեամբ կարէ հաստատել՝ զի որպէս
միջնորդն ունի զբնութիւն նախադասութեանն
կատարելապէս , նոյնպէս և եզրակացութեանն
ապա թէ ոչ ունիցի՝ ոչ կարէ կատարեալ միջնորդ
գոլ ։ Որպէս յորժամ ասեմք՝ ամ մարդ կենդանի է,
ամ կենդանի գոյացութիւնէ ։ Ահա միջին նա_
խադասութիւնն յայտնի ներևի՝ որ յերկոցունց
բնութիւն ունի , այսինքն՝ մարդոյն՝ որ նախադա_
սութիւնէր , և գոյացութեան՝ որ եզրակացութի
էր ․ ուրեմն՝ սա միայնէ միջնորդ՝ որ զերկու զե_
զերսն ՚ի միմեանս կապէ , այսինքն՝ նախադասուծն
և եզրակացութեանն ։ Այսպէս և քս որ զերկու
զեզերսն կապեաց ՚ի մի , այսինքն՝ այ , և մարդ_
կութեանն միաւորութեամբ բնութեանցն ․ յայն
ժամ եղև կատարեալ միջնորդ՝ առաւել քան
զանկերսն ՚ի մէջ այ և մարդոյ ։ Որպէս ասաց՝ սր_
բազանն Պօղոս՝ Միէ Ած , և միէ միջնորդն այ
և մարդոյ մարդն Յս քս ։ Որով հետև մարգա_
րէքն այսպէս ըստ խելաց ևս ծանուցին , ուրեմ
պարտիմք հետևիլ նոցա , և ընդունիլ զոր ինչ
ասացին , որով հետև Նոքա պաշտեսցեմք ։ Արդ՝ ոչ
այր՝ որ խօսէր ընդ Իրանելեայն Յոհաննու , աս
կարէ զարմացեալ ՚ի վերայ անհուն շնորհաց նորա
լժողու զնա և զնա ՚ի տեղի իւր ուստի եկեալ էր
իսկ

Թուղթն Հայոց | Թուղթ ՔԴ

Թուին Հայոց	Թուին Քրի

Իսկ արդ ի աշխարհական բարձեալք, մինչ հանգու-
ցանք բաղձանաց իմոց առ 'ի պատմէն կարճ 'ի կար-
ճոյ դրոշմել զայնս հարցմունս՝ զորս Արքայն Օլէ-
ման, և որդին նորա արքայն Հօսէն վասն ամենա-
սուրբ Երրորդութեանն, և վասն անհաս Մարդե-
ղութեանն Քրի հարցին երանելւոյ Տեառն մերոյ
Յոհաննու Վարդապետին. վասն որոյ անվեհեր, և
թարց իմիք խոնդակի ձեռնամուխ եղէ, և զայնս
արտահանեալ 'ի լուսաբուղխ սրտից նորա աստա-
նօր պրծանաւ գրեցի։ Բայց տակաւին աղաչեմ, զի
մի գտցէ եղբարեալ պարսաւեսցես զիս՝ որպէս զի
ոչ կարգաւ 'ի վայր իջի, այլ խառն 'ի խառն։
Մի՛ և մի՛ լիցի զայս ինչ զմտաւ ածցես՝ քանզի
կամեցայ ես զբովանդակ հարցմունս նորա 'ի գիրս
իւր լծողել ապաստան, զի որով բարեպէս ըն-
թերցեալ 'ի միտ առնուցու, բայց որով հետև ստի-
պեցեր զիս՝ զի և զայսոսիկ համառօտ փաղփաղկի
պէս 'ի մատեանի աստ ծանուցանել, ուստի անդան-
դաղ երկամբ յանձն առի գրել; զի ամէն և յամ-
կատարող եղեց խորհրդոց սրտից քոց, լցուցանե-
լով զփափաք և զերդն կամաց քոց։ Բայց արդ
Հաշ Օլէմանն արքայն յորժամ աւարտեաց զհար-
ցումն պատկերաց, որպէս 'ի վեր անդր զտարաղ-
օրինակին գրեցի, յայնժամ ասէ՝ ց Վարդապետն
մեր թէ՝ ասա ինձ, զած որպէս ճանաչէք, մի,
եթէ բազում։ Ասէ՝ թէ բնութիւնն իսկ ուսու-
ցանէ թէ՝ մի է, և ոչ բազում։ Ասէ արքայ որպ։
Ասէ՝ թէ իբ յերրեակս բաժանի ըստ ինքեան,
կամ հարկաւոր էութիւնէ, կամ կարելի, և կամ
անկարելի, և այսոքիկ ոչ կարեն միմեանց ընկեր
գոլ։ Առաջինն՝ ածէ, երկրորդն՝ եղեալքս, եր-
րորդն՝ անկարութիւնն՝ որպէս ընկեր գոլ այ։
Ասէ արքայ՝ և ես ևս հարկաւոր էութիւնեմ
այժմս, ուրեմն՝ հարկաւորէ՝ զի ած լինիցիմ։

Ասէ

Ասէ՝ այո՛ հարկաւոր էութիւն եմ, բայց ոչ ըստ
ինքեան, և ըստ բնութեան, այլ կամաւ եղեալ
և յետոյ սկսեալ. այլ նա որ ինքեամբ ունի զգոյու-
թիւր, և ինքնակայ է բնութեամբ, և ոչ կամաւ՝
նախ ըստ բնութեան հարկաւոր էութիւն. և նախ
ած, և ոչ նա որ կամաւ: Դու կամաւ հարկա-
ւոր եղեր, և ոչ ինքեամբ և բնութեամբ. ուստի
ոչ կարես ած գոլ. Որպէս՝ նախ ած՝ որ ինքնա-
կայ էութիւնէ. և ինքեամբ զգոյն իւր ունի. և
ոչ դու որ կամաւ ունիս, և հարկաւոր եղեր, և
ոչ ինքեամբ՝ և բնութեամբ: Վասն այսորիկ սուտ
մու ասի՝ որ ոչ գոյ ևս սոյնպէս, և ոչ բազում,
և զի սա միայնէ որ սոյնպէսէ, և մի գոյ այլք.
Իսկ կարելին ևս մուէ՝ և ոչ բազում, հակ նմին,
զի զոր ինչ կետ ոյէ՝ ըստ բնութեան մուէ՝ որ կա-
րելի ասի և ստեղծուած: Իսկ որպէս ոյ որ հարկա-
ւոր էութիւնէ մու ասի, և թարց ընկերի. Նոյն-
պէս և կարելոյն՝ զի ոչ կարեն միմեանց գոլ ըն-
կեր: Զի թէ ոյ զկարելին ասասցի՝ նա եղեալէ,
և սա անեղ, և երկեսքն հակ միմեանց. ուրեմն՝ ոչ
կարեն գոլ ընկեր միմեանց՝ զի մինն բնութեամբ
անեղէ, իսկ միւսն բնութեամբ եղական: Մինն
անժամանակ բնութեամբ, իսկ միւսն ժամանակաւ
բնութեամբ. անժամանակն, և ժամանակաւորն
բնութեամբ՝ անհնարէ թէ՝ ընկերք լինին մի-
միանց, զի ընկեր այնմ ասի՝ որ համաբնութիւն
իցէ, և սոքա ոչ են այնպէս, ուրեմն՝ ոչ կարեն
ընկեր գոլ միմեանց: Ասէ արքայ՝ ես բազում ան-
գամ յամենեցունց լուեալեմ որ ՔՖ Ած ասէք,
և թէ այսպէս իցէ՝ ապա ինքն էր ոչ լինիցի ընկեր.
Ասէ՝ Ճշմարիտ զործ հրամայեաց արքայ, որ ՔՖ
ճշմարիտ Աէ, բայց ոչէ ճշմարիտ լծէ՝ ընկեր
ասասցի. Ասէ արքայ՝ ապա որպէս: Ասէ՝ անհնա-
րինէ թէ՝ բանականութիւն արքայից՝ ընկեր ա-

ասա

հոգւոց ՔՖ

	Թուէին Հայոց	Թուէին Քի
տացի արքայից, վասն զի դու, և բանականութեդ մի մարդ ես, մի տէր, և մի թագաւոր, այսպէս և Քս՝ որ ի բանէն այ, և ի մարդկութենէ միաւորեալ՝ ոչ կարէ ընկեր գոլ այ. Ասէ արքայն՝ պարզաբար ասա, զի մնկանցու եղէց: Ասէ՝ ամենայն մարգարէք այնպէս ծանուցանէին՝ որ Քս ի բանէն այ, և ի մարդկութենէ միաւորեալ, վն այնորիկ որ յէութենէն այէ յառաջ եկեալ՝ համագոյ՝ և համաբնութեամբ անծ ասացին աճաբանութբ մարգարէքն, և մեք ես նոյնպէս ասեմք:		

Ասէ արքայն՝ ահա ասես ի բանէն այ, և ի մարդկութենէ է Քս՝ որ կատարեալ մի ինչէ և զի արդ ոչ լցէ ընկեր՝ զոր անծ ասէք. Ասէ՝ անհնարինէ թէ բանն որ ի սրտէ արքայէդ ելեալ, և ի թարտէսի գրեալ, ընկեր լինիցի արքայիդ: բայց կարէ ասիլ ընդ բանին յէութենէն այ համագոյակար՝ և համաբնութենաբար յառաջ եկեալ, և ոչ այլաբնութենաբար, և ոչ յայլմէ. վասն այսորիկ ԱԾ ասացին սուրբ Մարգարէք, և մեք ես որ ասեմք նոյնպէս, և ոչ ընկեր այ տալով. Դարձեալ բանականութիւն արքայիդ՝ որ կատարեալ մարդ ես, ոչէ յետոյ քան զէութիւնդ. այլ համանգամայն: Նոյնպէս և բանն այ՝ որէ բանականութիւն այ, ոչէ յետոյ քան զէութիւնն իւր, այլ համանգամայն՝ և համագոյաբար: Վասն այնորիկ որպէս էութեանն այ անեղ ասի, նոյնպէս և բանականութեանն. որպէս էութեանն անծ ասի, նոյնպէս և բանականութեանն որ համագոյէ ընդ էութեանն՝ անծ ասի, և յետ ժամանակաց՝ որ միաւորեալէ նոյնն ընդ մարդկութեանն ես անծ ասի, որպէս բանականութեան արքայիդ. Դարձեալ՝ որպէս բանականութեան արքայիդ՝ որ ընդ էութեանդէ, համագոյ էութեանդ ասի. այսպէս և ած, և բանն իւր՝ որքանէ նոյնագոյութեամբէ,

Թուին Հայոց | Թուին ՔԻ

և նոյնութիւն ։ և այժմ ևս որ միաւորեալ է
ընդ մարմնոյն ։ Որպէս բան ալքայից արքայից՝ որ
քան ամենայն կուլթիւնդ է , բանդ ընդ նմա է ան
մեկնելի , և ընդ գրեալդ նոյնպէս ընդ գրոյնէ ան
մեկնելի , զի և ընդ գրոյն միաւորեալ անբաժա
նաբար , նոյն բանն որ 'ի քեզ , նոյնն և 'ի գիրս
տեսանի անմեկնելի ։ Զի և 'ի պետրոս ևս ենթա
դատեա թէ կենքեանէ նոյնէ , և թէ 'ի գիրնէ
ևս նոյնէ , և ոչ այլայլեալ ․ և ոչ փոխեալ ։ և
թէ տարաբաժանիցի ընդ մահկանացու ինչ՝ 'ի
կէութենէն , և 'ի գրոյն , համանգամայն լուծանին
երկոքեանն , և կէութենէն ևս անկանին և փոփո
խին ։ Այսպէս իմա և կած , որոյ բանն միաւորեցաւ
ընդ մարմնոյն ․ կենքեանէ , այսինքն՝ կած , և 'ի
մարմնի , այսինքն՝ 'ի մարդկութեանն ․ և եթէ
ըստ մահկանացու թեան ինչ տարաբաժանիցի՝ լու
ծանին երկոքեանն ։ Ած , ըստ այնմ որ անբան իմա
նի , և մարդկութիւնն , ըստ այնմ որ ՔԾ ոչ ևս
կարէ գոլ ․ սոյնպէս ծանուցին մեզ մարգարէքն ,
և կենքեանք ևս ծանեան սոյնպէս՝ որ ոչէ հեռի 'ի
խելաց ։ Ապա ասէ արքայն Սեմիան ընդ իմաստա
սիրին ևրոյ թէ՝ եթէ այսպէս ասեն , ոչ ինչէ
մեաս ։ Իսկ այս՝ այսչափ բաւական լիցի զոր 'ի գրոց
նորա հաւաքեալ համառօտիւ մատենագրեցի ․ յետ
այսորիկ գրեցից և զայնս հարցումն՝ որք եղեն ընդ
'ի Հայ Սուլտան Հօսէն Արքայէ առ Երանելի
Վարդապետն մեր Յոհաննէս , և զպատասխանիս
հարցմանց նորա՝ յոյժ համառօտ ։

Այսքանս բաւական համարեցաք վասն ներկայ աղ-
դարարիս ընթերցողացն , և զմնացորդսն մինչև
ցաւարտ տպելոցեմք 'ի հետևեալ աղդարարոջն ։

Հեփև

Հետևանք Պատմութեան Հելլենացւոց խմբ., Ապողլոնեայց ՚ի Պարսն Ցամաք Մեծին, Մեծին Ալեքսանդրի ամաց Ալեքսանդրի, ամ Մեծին ՚ի 356 ... էր Դ. ամաց Ալեքսանդրի։

Եւ մինչ ի Դ. ամաց Բոհենդուրին կայր ՚ի պատերազմն կռնա-
թակի, Մարաքթայքն մեծ զօրօք եկին ՚ի վերայ Սիրայ
քաղաքին մեծաւ պատերազմաւ տիրեցին զքաղաքն և քաղաքա-
պետն Միր ոչաքն որ էր եղբայր ամուսնոյն Բոհենդուրին կա-
լանաւոր եղև ՚ի ձեռս Մարաքթայից կապել շղթայիւք եդին ՚ի
բանտի և որք ընդ նմա էին մնացին ՚ի բանտի կապեալք. յորժամ
լուրս եհաս ինքեան սկսաւ զօրաժողով առնել առ ՚ի երթալ
երթալ պատերազմել ընդ դէմ Մարաքթայից միջոցն անցաւ եր-
կու ամ, և ապա հրամայեաց Սպարապետին իւրոյ Թիփու ոչաքին
ելանել ՚ի վերայ նոցա, և Թիփու ոչաքն էր նոր Սպարապետ.
այս առաջին պատերազմն էր որ ինքն իշխան երթալոցէր յոյժ
մտախոհ լինէր վասն երկիւղի քանզի տիօք դեռ ևս մանուկ էր իբ-
րև քսան ամաց առեալ ընդ ինքեան հնգետասան հազար զօրս
ընտիրս հրեշտակաց անտի և գնաց դէպ ՚ի քաղաքն Սիրայ, և յորժամ
եհաս մերձ ՚ի քաղաքն ելին Մարաքթայքն ՚ի բերդէն դէմ յան-
դիման սկսան մարտնչիլ ընդ միմեանս մանուկ Սպարապետս այս
յոյժ քաջապէս շարժեցաւ ՚ի մէջ պատերազմիս վասն բարձրա-
նալոյ զհամբաւ իւր. մինչև փախստական եղեն Մարաքթայքն մտին
բերդն քանզի ոչ կարացին ընդ դէմ ունիլ սմա, և անտի սկսաւ
պաշարել զքաղաքն մեծաւ պաշարմամբ մինչև ամիս ութն բաղ-
միցս ժողովուրդ քաղաքին առաքեցին դեսպանս առ Թիփու ոչ-
աքն խնդրէին ՚ի նմանէ զի հաստատեսցի գիր դաշանց տայցեն ըզ-
քաղաքն ինքեան, և նա բնաւ ոչ էառ զանձն առ ՚ի առնել
դաշնադրութիւնս ինչ, և ՚ի մէջ քաղաքին սովութիւն մեծ եղև
ոչ գտանիւր պարէնս կամ ապրուստս ինչ, մինչև պատերազմա-
էառ զքաղաքն և եմուտ ներքս և եղև սրածութիւն ժամ մի մին-
չև ամենեքեան հնազանդեցին նմա և եհարց զքաղաքապետն ուրէ
եղբայր մօր իւրոյ Միր ոչաքն և ցուցին զանդէն որ էր կապեալ

ղթայի [illegible] երա. [illegible] կնոջն որ
խսկոյն հանեցին 'ի քաղաքէն եւ առին նմա ջուր լուացման և լւսա
քանչէր եւտուն հանդերձս բաց արժանաւոյն իւրեանց և տարան
առաջի իւր. յորժամ տեսին միմեանց գրկեալ համբուրէին, և
այնուհետև հրամայեաց զօրացն իւրոց աւար առնուլ զամ. ստացու-
ածս ժողովրդեանն որով սկսան աւար առնել գանել բռածեծ
առնել առ 'ի ցուցանել զգանձս զոսկի և երծաթ զի որ լցէ,
այսպիսի մինչև աւուրս երեսուն և հինգ, և ապա հրամայեաց
բերցեն զհամարս աւարացն որ առին սկսան ամենեքեանն տալ հա-
մարս վասն զի էր սովորութիւն 'ի մէջ նոցա աւար առողքն զոր
ինչ գտանէին և կողոպտէին պարտէին արդարութեամբ համարս
տալ յետ համար տալոյն ինչքն աւարացն չորս բաժինս որոյ մին
մասն ինքեանք առնէին և երիս մասն տային տեառն իւրեանց և էր
որ 'ի նոցանէ թաքուցանէր ինչ տային պատիժս [illegible] որ էր սո-
վորութիւնս այս հնդկաց 'ի վաղնջուց ժամանակաց ասեն թէ յետ
բաժանելոյ աւարին բաց կորզի իւրեանց զերիս մասն որ տուեալ
էին ցտէառն իւրեանց էր իբրև մին քրոր և երեսուն լաք հոնս
(որոյ մին հոննէ լորս լուսափիս և մին լաքնէ հարիւր հազար. և
մին քրորնէ հարիւր լաք) քանզի քաղաքս այս էր մեծ հարուստ
և ժողովուրդքն էին մեծ ընչաւէտ այս չափս ունելով [illegible]
աւար առուցն և ժողովուրդք որքան էին թաղուցեալ ոչ ոք
գիտաց քանզի տեսանէին զի ամենեքեան զոր ինչ ունէին անխնայ
կողոպտէին վասն թաղուցին բազում գանձս և զարդս իւրեանց 'ի
մէջ երկրի, և յորժամ կատարեաց զայս ամ. խոյլն առաքեաց
սուրհանդակ մի առ հօրն իւր ազդ արար նմա եղելոցն զամ. և
յորժամ լուաւ զի զորդին իւր էր այսպիսի քաջ և մտախոհ 'ի
գործս իւր առ այս ուրախ եղև որ և արարին ուրախութիւն մեծ
և գրեաց հրաման ցորդին իւր թէ՝ բովանդակ զանձն և ստա-
ցուածս յանձնեսցէ Միր Ահաբին հանդերձ սակաւ զօրօք. և ա-
ռաքեսցէ Արկիփալթան և ինքն որոնէ 'ի միջի բնակչացն նոցա ոք
հարուստքնէին առաքեսցէ Արնկիփլթան և նոքա ոյք աղքատքնէին
'ի միջի նոցա թողացու 'ի տեղի իւրեանց և հիմախէլ առնիցէ
քաղաքն զայն, և յորժամ եհաս հրամանս այս կոչեաց Միրսհաբն
եւ ցնա կողոպուտն սակաւ զօրօք առ 'ի ստանալ Արնկիփալթան,

բայց

Բայց սա թագաւոր Հնդկաստանի լաւք հանեն մի ինքեան և ծառայեալն
առաջնեայ որպէս հրամայեալ էր ի մի իւր, և ի նոյն ժամու
հրամայեաց քաղաքն առաջին և երկրորդ պարիսպս բերդին հի-
մունս և երթալ միջնաբերդն առ ի պահպանութիւն մնացորդ բնա-
կչացն և անտի հրամայեաց որմնել ի մէջ քաղաքին թէ ով որ
էր համարատու ի նոցանէ յառաջ քանզի կորուստն իւրեանց որ
տեղեան որմնել տուն թէ էին իբրև քան և չորս հազար անձինք
անձինք ի նոցանէ ունէին զինուորս և ոմանք ոչ, ինչ և էր եղին
ի վերայ նոցա զօրականս առաջնեային Աբդուլֆաթան և ինքն կար-
գեալ քաղաքապետ մի սակաւ զօրօք առ ի ժողովել զնկանու-
հասանել էին իւրոյ չարեաց անտի զօրօքն իւրովք դէպ ի սահմա-
նս թան, յորժամ եմուտ քաղաքն գնաց պալատն հօր իւրոյ եկաց
ի վերայ աթոռ յանդիման հօր իւրոյ և նախարարքն ամենեքեան
դողէին զնոյն առաջի տեսանն իւրեանց Նաւաբ Բահադուրին վասն
քաջութեան նորա և խելքն հարց ցնա թէ՝ որքանէ կորուստն
իւր, պատասխանեաց տէր ոչ էր զամ որ առաջնեային քեզ և սպա-
նարել զգնդին իւր և ինչ ոչ ասաց յայնմ ժամանակի, բայց
ինքն քաջ գիտէր զթագաւորեալ պատճառն թէ որ քանէր քանզի
զաղտ եղծանէր լսեալ ի վերայ որդւոյ իւրոյ զոր ինչ գործեա-
ցէ զաղտ ազգ ... ինքեան, և ասա տրամեաց նմա եր-
թայցէ ի տեղի իւր։ Իսկ ժողովուրդք Սիրայ քաղաքին յորժամ
ժամանեցին անդ որդոցմեքն ոչ ինչ ունէին և էին յոյժ աղ-
քատք, հրամայեաց շինեսցեն բնակութիւն վս նոցա ի մէջ կղզւոյն
Աբդուլֆաթանեայ արտաքոյ քաղաքին մերձ գետոյն որով սկսան
շինել անդ քաղաք մի մեծ ծախիւքն իւրով և զանունն քաղա-
քին կոչել Շահրջահանջամ. և հրամայեաց նոցա բնակել անդ և
որդոցմեքն թէպէտ գտին բնակութիւն վս հանգստութեան բայց
ոչ ինչ ունէին առ ի գնել իւրեանց հանդերձս և այլ ամ ինչ
որք էին յոյժ հարկաւորք, և ոմանք ի նոցանէ սովամահս լինէին
քանզի ամենեքին մուրացկանութիւն ունէին, և յաւուր միում
ինքն գնաց առ ի տեսանել զնոր քաղաքն Շահրջահանջամ որոյ
ինքն սկսաւ գովաբանել ասելով թէ՝ իրաւ յոյժ հաճոյ թուի
առաջի աչաց իմոց քաղաքս այս, որով ժամ ողէ նախարարացն
ասել ինչ ոմն ի նոցանէ էր յոյժ համարձակ առաջի նորա ա-

նուն

Ներհնէր Աղեքսանդրիան, ու մատուցեալ յառաջ և սաստ ոչ գետն
օգնութ լծէպէտ յաճախ էին քաղաքս զորս յաչս տեսած էինք
զի ժողովուրդք սովանեալ լինէին քանզի են յոյժ աղքատք և անհ-
նարին զերծուց ունէին, եհար զԱղեքսանդրիան թէ գնաց կամք
առնելոյ մ սոցա, պատասխանեաց տէր կայ 'ի փերայ սոցա պահա-
պանս զի մի որ լինեսցէ ելանել 'ի կղզւոյն փոյ պարտեալ առ մի
կերակուր ինչ յաջոյ էին և լինքեան հրամայեաց առ նոսա լորա-
քանչիւր հանդրուանս երկուս բար արժանի յն իւրեանց և այլ նմ
զէնս կերակուրս իւրեանց 'ի դանձարանէ մինչև ամիսս եկին և
հասին այ կարգել 'ի փերայ նմ արք չորս և սան 'ի ձեռն ա-
րանցն քսան և հինգ հազար հուն 'ի գանձարանէ իւրմէ որ չո-
րեսին արքս բաշխեսցեն ժողովրդեանն ամ հազար ամ յիսուն ամ
քսան, և ամ տասն, և ամ հինգ հունս ըստ այսու պահման որ
նոքայ որ առնուն որքանութիւն զբանն այն, պարտին սոցա ալ
դրամն հատուցանել փոխ յարեւելին չորս, ամս մի և ժողո-
վեալ փոխս չորեսին արքն բաժանեսցեն 'ի մէջ իւրեանց որէ
վարձս իւրեանց, և սոյն օրէ զդրամն երթան առնուն փառաւորա-
նութիւս բաց շահից դրամ իւրեանց մինչև ամս եօթն; չոր-
սին լարան որք առ նոյն զփոխ դրամ յն ամսի առ 'ի վարձս իւ-
րեանց նոքա պարտին զգուշանալ արանցն այնոցիկ որք առնեն
զդրամն ելծէ լիցէ 'ի միջի նոցա պղերգ կամ ծուլ որ առնիցէ
զդրամն այն և հոգասցէ մի միայն զծախս իւր' խոյն առնիցեն
զաւելեալ դրամն և իւրեանն արկեսցեն. 'ի բանտ որով ամենե-
քեանքն զերծուցեն փառաւորեալ այսով առ ժամանակ լինիցեն
հարուստք որպէս էին յառաջն մինչև լրանալ ժամանակն եօթն
ամ չորեսին արքն պարտական լիցին քսան և հինգ հազար հունն
հատանել 'ի դանձարանն ուստի առան առանց ոչ ինչ [illegible]
զի ոչ ինչ [illegible] հանդիպեցի 'ի փերայ չորից արանցն որ առնուն
զփոխ դրամ զն այն, այլ [illegible] նոցա և դար-
ձաւ 'ի տեղի իւր, սան թէ [illegible] երկին
իւրեանց Սիրայ հանէին [illegible] թագուցեալ [illegible] և
զարդս իւրեանց [illegible] թագաւորեալ էին 'ի ժամանակի կոտորածին
պատրաստք [illegible] և [illegible] զաղտ [illegible] որ այն դրամ [illegible]
ձառաչանութիւս առնէին, որոյ ես [illegible] էին 'ի

մի

Մաքի նայս հարուստք բազումք, և Նափարն հրամայեաց զմի վա-
ճառականք որք եկեսցեն ՚ի կղզին [illegible] և երթիցեն նոր քաղաքն
Հարցանիցեն զոր ինչ իրք իցէ վաճառելիքն իւրեանց համար-
ձակապէս վաճառեսցեն զնոսին ինչս իւրեանց առանց տալոյ մաքս
ինչ և միայն իշխեսցէ մաքսառուացն պահանջել ՚ի նոցանէ մաքս
ինչ ։

Իսկ յաւուր միում կոչեաց զԱղեքսանդրիանն և ասէ ցնա
կայսրն առանձնացեալ [illegible] սպասն ասա ինձ ուր
գտանի օրինակ մի գեղեցիկ, պատասխանեաց և ասէ տէր ՚ի մէջ
Սուրբ քաղաքին կայ աղբիւր մի մեծ գեղեցիկ, որ է լցեալ
իմաստ սպասքն և [illegible], ասա ինձ հրաման ես
ծառայ քո երթայցեմ և բերցեմ օրինակն այն իսկ քան հրամայ-
եաց [illegible] նմա գանձս ՚ի գանձատանն և զնա պատուով առ ՚ի
[illegible] Ճանապարհաց, և Աղեքսանդրիանն առեալ զնա
[illegible] որ էր հարկաւոր [illegible] ՚ի քաղաքն Սուրբ, իբրև
հասանէր քաղաքին և ճանաչէր զնա [illegible] քանզի էր երկիր
[illegible] ՚ի [illegible] առ օրինակն
[illegible] մինչև [illegible]
[illegible] Սուրբ [illegible] Մանկիփաղ[illegible], յորժամ եհաս անդ
[illegible] ՚ի վերայ հարսին իւրոյ, նախ էր
[illegible] երկրորդ էր ՚ի ցեղէ [illegible], և արարին
հարսանիս մեծամեծ [illegible] և յետ հարսանեացս ետ ցհարսն
[illegible] իւր [illegible] որոյ անուն էր
[illegible], և շնորհեաց որդոյն իւրոյ քա-
ղաք մի մեծ որոյ անուն քաղաքին կոչէր որոյ զե-
[illegible] քաղաքն էր հինգ [illegible] զայս ևս շնորհեաց մե-
ծա [illegible] ծախուց իւրոց ։

Իսկ յետ կատարելոյ գործոյն, Մարաթոյքն զօրաժո-
ղով [illegible] և յարուցին պատերազմ ընդ դէմ Նափաթ[illegible]
[illegible] որոյ [illegible]
[illegible] ընդ դէմ [illegible] մեր և մեք
[illegible] քեզ [illegible] ոչ [illegible]
[illegible] մեր, արդ հարցանեմք [illegible] էր ՚ հետ
ոյ

տիրելոյ զՄորոյ քաղաքն մեծ կողոպտեցեր և գերեվարեր զամ
բնակիչս քաղաքին այն բռնաւորն էր. քեզ որ արդարեւ կամ որով
իշխանութեամբ հրամայեցեր խորտակել զքաղաքն ամ որ էր շի-
նեալ 'ի Օլիմպիզբին մեծի թագաւորէն որոյ բազում ամս կայր
ընդ իշխանութեամբ նորա. և մեք պահէինք միշտ զգուշութ-
վն անուանն մեծի թագաւորին Օլիմպիզբին որ էր շինեալ ս
գեղեցիկս և զարմանալիս, որով հասու դուք համարձակեցար մտել
ձեռս 'ի վր այնպիսի մեծի քաղաքի այժմ մեք պարտիմք վրէժ
խնդիր լինիլ, և դու պատրաստ լիջիր ընդ դէմ ունիլ մեզ,
Յորժամ ընթերցաւ թուղթն այն սկսաւ զօրաժողով առնել և
յոյժ քաջապէս շարժեցաւ հրամայեաց զօրացն ելցեն քաղաքէն
և բնակեսցեն արտաքոյ քաղաքին 'ի ներքոյ վրանացն իւրեանց և
կացցեն ամի պատրաստ, և սա ունէր այս սովորութիւնս յորժամ
ելանէր 'ի պատերազմ կամ արձակէր 'ի վերայ քաղաքի միոյ կո-
չէր զքուրմն հարցանէր ցնոսա յորում ժամու ելից 'ի քաղաքէ
կամ արձակեսցից 'ի վր քաղաքացն, նոքա պատասխանէին սյս ժա-
մու, կամ այն որում ժամու ասէին քուրմքն այնպէս առնէր, և
յասմ պատերազմիս կոչեաց զքուրմն ըստ սովորութեն իւրոյ եհարց
թէ՝ ասացէք ինձ զինչ աւուր կամ որում ժամու պարտէ ինձ
ելանել պատերազմ ընդ դէմ Մարաթօսյից, նոքա պատասխա-
նեցին տէր բարւոք է քեզ առնել խաղաղութիւն զհետ նոցա
և ասաց թէ՝ քաւ լիցի առնել խաղաղութի և քուրմքն ասացին
մեք ոչ կարեմք ասել քեզ ժամն այն որ ելանելոցես քանզի տե-
սանեմք զիսս մեծամեծս կայ առաջի քոյ, թէպէտ կեցցէ անձն
քոյ բայց հազիւ զերծանիցիս 'ի ձեռաց նոցայ և զամ ինչս ...
ւոր առնուցուն այլ մեք անպարտեմք 'ի բանիցս յայսցանէ դե-
գիտես, և Կոլաքն սյս առաջինն էր որ ոչ լուաւ զխօսս քրմացն
քանզի տայր ռազմիկս առատապէս հանապազ շնչէին զհետ նո-
քեան ոչ երբէք զանց առնէր զասացեալսն նոցա ինչև եղէ յամի
Տեառն 1769 ել 'ի քաղաքէն եկաց արտաքոյ քաղաքին աւուրս
ինչ և անտի չուեաց առ 'ի ընդ դէմ ունիլ նոցա, և Մարա-
թայքն էին իբրև հարիւր և վաթսուն հազար զօրք գային միաւ-
ցասմամբ յաւուր միում յանդիպեցան միմեանց մերձ Սոնկիփա-
թա

Թանուզյ որոյ հնդունաստան մղեալ հեծելէր 'ի քաղաքէն և անդի-
նէր մինչ խռովութիւն սկսան Հալածել որէ սաստիկ մինչ երկո-
քունց կողմանց անկան զօրք բազումք, և զօրքն Թանգուրին ցրուե-
ցան. քանզի ոչ կարէին, նոյն դէմ ունիլ նոցա և ոչ կարէին Հա-
նաչել միմեանց, և նմանապէս Թանգուրն սկսեր փախչել և ոչ կա-
րէր հարկեր և ցխտեն հածելազօրքս փախեան 'ի վերայ բլրի միոյ
կայր 'ի մէջ տաղաւարաստանաց լճէ որով հնարիւք կարէ ապրեցու-
ցանել զանձն իւր 'ի ձեռաց թշնամեացն էին զօրկուս նախա-
րարս դեռ իւր առէին ցնա տէր եթէ անցցէ 'ի վերայ մեր ժամս
երկու թշնամիքն մեր շրջապատեսցեն զբլուրս զոյս և մեք ա-
փաւնաչ լինիցիմք առ բարւոքէ մեզ փախչիլ առաւ դէպ քա-
ղաքն Քուստանայ զի փրկեսցուք 'ի ձեռաց նոցա, և արարին
այսպէս իջին 'ի բլրէն արագ նմանութեամբ արշաւեցին դէպ 'ի քա-
ղաքն յորժամ եհաս 'ի քաղաքն երկոտասանիքն միայնէին զհետ նո-
միւսքն ոչ ոք գիտացաց եթէ զինչ եղև և յորժամ եմուտ 'ի պա-
լատն իւր անկաւ 'ի վերայ երեսաց և էր տրտում մինչ ոչ եթէ
վասն յաղթեցաւ եղև 'ի թշնամեացն այլ մտածէր զինչ եղև
զորդին իւր Թխմուտ աշխարհն անկեալ կայր մինչև առաւօ-
տեան ասեն թէ առաւօտն երկու անգամ հարցանէր թէ՝ տեսէ՞ք
եթէ եկեալ իցէ Թխմուտն և ասէր եթէ՝ կենդանի իցէ զորդին
իմ զի յորժամ տեսանեմ զնա այլն ունիմ 'ի տեսանել զի սուղ
ժամու առնելոյ եմ զվրէժս 'ի թշնամեացն և յետ ութ առաւօտն
եմուտ Թխմուտ աշխարհն 'ի քաղաքն կերպարանս մուրացկանի որոյ
առին թէ այս կերպարանօքս այն ութ առաւօտն մուրացկանութի-
ւն առնէր 'ի մէջ բանակին Մարաթոնցւոց ոչ ոք ճանաչեաց զնա վա-
ն կերպարանացն իւրոց և իցէ. յորժամ եմուտ 'ի քաղաքն խնդրեալ ա-
ետուն ետուն հօրն իւրոյ, և 'ի նմին ժամու ետ երկու հազար
հեծեալ պարգև յաղթութեան այն և ինքն երկրէ բազմիցս 'ի տե-
ղի իւր հրամայեաց մածցեն ներս Թխմուտ աշխարհն, յորժամ ե-
տես զորդին իւր հազիւ կարէր ճանաչել յաղագս կերպարանացն
և այլայլեմ լինելոյն նորա, գոհացաւ զած և հրամայեաց
պատրաստել զէնս զոր ինչ կարելին իցէ, և մարաթոնացիքն որ
յաղթող գտան առին 'ի նոցանէ աւար բազում, և եկին բանակե-
ցան մերձ 'ի քաղաքին այնքան մերձ որ հազիւ հասանէր անդ գն-
դակ

դակ մի թնդանօթից 'ի քաղաքէն, և անտի փախուցեալ զօրքն
սկսան ամ աւուր գիշերին գաղտ մտանէին 'ի քաղաքն չորս հինգ-
տասն երբեմն յիսուն և երբեմն հարիւր որով ժողովեցան ութն
հարիւր զօրս և 'ի մէջ քաղաքին կայր հազար և հինգ հարիւր
որ եղեն երկու հազար երեք հարիւր զօրք և գտանիւր 'ի մէջ
նոցա միայն հարիւր յիսուն հրացանս և հարիւր երկվարս, ընդ
այսու ամենայն միաբանեալ կամէին 'ի մարտնչել, և հանապազ-
մնայուն լինէր թէ' որով հնարիւք կարասցէ ընդ դէմ ունել-
նոցա, յաւուր միում եկն թիփու սհաբն առ հայրն իւր և խնդ-
րեաց տացէ հրաման հարիւր յիսուն արամբ գիշերին յանկարծ
ելցէ դուրս նովաւ փորձեսցէ զբախտ իւր և հայրն ոչ կամէր
քանզի երկնչէր գուցէ հանկարծ կորիցեն զնա կամ սպանցեն զնա
և զորդին յոյժ աղաչեաց մինչև ետ նմա զհրաման և յորժամ
երեկոյ եղև առեալ հարիւր յիսուն զօրս ընտիրս հեծեալս ոչ
ոք գիտէր 'ի միջի նոցա հեծեալս ելեն քաղաքէն հանկարծ հասին
'ի վերայ երեվարացն նոցա որոնեցին իւրաքանչիւրեանց երկվար
մի և վաղվաղակի եկին 'ի քաղաքն անվնաս և 'ի միւսում գիշերին
ել երկու հարիւր զօրօք և արար նոյնպէս այսպիսի մինչև յափշ-
տակեաց 'ի նոցանէ եօթն հարիւր երեվարս, և 'ի միւս անգամ
գիշերին ել երեք հարիւր արամբ ոչ ինչ կարաց առնել քանզի
թշնամիքն զգուշացեալ էին հազիւ փրկեցան մտին 'ի քաղաքն մնա-
ցին աւուրս տասն և 'ի միում գիշերի ել նաւաբն հինգ հարիւր
հեծելազօրօք և թիփուն երեք հարիւր հետևակ արամբ, հայրն
սկսաւ մի կողմն բանակին արձակել զհրացանս 'ի վերայ նոցա որ
և անկաւ շփոթութիւն մեծ 'ի մէջ մարաթացւոցն և թիփուն միւս
կողմն 'ի գործս սովորականս որոց առնէր կալաւ հինգ հարիւր ե-
րեվարս ամենայն ներքս և նաւաբն կալաւ այլս վաթսուն և երե-
վարս ութսուն մուծին նոցա 'ի ներքս, և 'ի լուսանալ առաւօ-
տուն Մարաթայքն տեսին հետևակն անտի որ երեք մղոնաւ հե-
ռի էր այն տեղւոյն ուր էին յառաջն և սկսաւ [illegible] անկա-
նել 'ի մէջ նոցա քանզի զերկիւղն իւրեանց էր հեռի 'ի նոցանէ
և շրջակայ գաւառքն էին աւերակք ամենևին ոչ գտանիւր կե-
րակուր մի բերանոյ [illegible] իւրեանքն էին աւարեալ աւերակք
կային 'ի միջի նեղութեանց, և Նաւաբ [illegible] [illegible] զձ-

ղե

ղովուրդն քաղաքին սկսաւ խօսիլ այսպէս թէ՝ այս է ժամ որ կարողանայցեմ ընդ ձեզ կալ յիշխանութեան իմ, տեսանէք զօրքն իմ ոչ են բաւական, դուք պարտիք առնել այնպէս ամենեքեանքդ որ կայք ՚ի մէջ քաղաքիս իւրաքանչիւր պատրաստեցէք բեր մի մեծ և ելէք ընդ հետ իմ ունելով զբերն ՚ի ձեռին ձերում արտաքոյ քաղաքիս ՚ի մի վայր ժողովեալ կալջիք ափս գետոյն բարձրացեալ զբերն և ես հեծեալ ձին իմով արձակեցից ՚ի վերայ նոցա, և նոքա հետևատանէ հայեսցեն զափս գետոյն տեսանեն բազմութիւն արանց կարծեն թէ՝ լիցին զօրք ունելով ՚ի ձեռին իւրեանց զհրացանս ընդ այսու տեսակաւ լինին խաբեցեալք, և ժողովուրդքն արարին այնպէս որպէս հրամայեաց նոցա, և յառաւօտ միում ել սուրանոն լուռով որք էին իբրև երեք հազարք և ժողովուրդքն էին իբրև երեսուն հազարք ունելով ՚ի ձեռին իւրեանց իւրաքանչիւր բեր մի կողման ափս գետոյն կարգաւ և ինքն սուրանոն հեծեալ զօրօքն երկոցունց կողմանց արձակեցին ՚ի վր Մարաթայիցն սկսան սուր մաշել և անկաւ շփոթութիւն մեծ ՚ի մէջ Մարաթայից, և նոքա ոչ կարծէին թէ Բաբդուրն կարող լիցի միաբանեալ ընդ ձեզ ունիլ իւրեանց, զարմանային և հայէին ափս գետոյն տեսանէին անդ ևս կոյս բազմութեան արանց հետևակաց ունելով ՚ի ձեռին իւրեանց զհրացանս յոյժ բազում սարսեցան յերկիւղէ և թողին անկաւ ինչս իւրեանց և փախստական եղեն, և յաւուրն յայնմիկ յաղթող գդաւ ՚ի վր նոցա և ժողովեաց ՚ի նոցանէ աւար բազում, բայց յառաջ քան զելանելն ՚ի քաղաքէն կոչեաց զքաղաքին եհարց ցնոսա թէ՝ յորում ժամու ելցէ ՚ի քաղաքէն և նոքայ պատասխանեցին թէ ՚ի յարևմտեան կողմն բանալսցես զպարիսպ բերդին ելցես այն Չինապատան յաղթող գդանիցես ՚ի վերայ նոցա և դարձցիս մեծաւ յաղթանակաւ և արար նոյնպէս որպէս վերն պատմեցաք, և յետ յաղթութեան դարձաւ ՚ի քաղաքն և ժողովուրդք քաղաքին սկսան աղաչել և ասել ո՜վ տէր արդ է ժամ առնել խաղաղութիւն ընդ նոսա, քանզի զօրականքն զաւառքն եղեն [illegible] աւերակք ողորմելի ժողովուրդքն ոչ ունին զինչ եղեն, բարւոք համարեցաւ առնել խաղաղութիւն առաքեաց դեսպան առ Մարաթայսն և հարցանել թէ զինչ են կամք նոցա, և նոցա պատասխանեցին թէ՝ տուր մեզ զխուռն

լաք

լաք ըռուփիս առնելով խաղաղութիւն ընդ․, և Նաւաբ Բահադուրն ոչ հաւանեցաւ տալ նոցա այնչափ գումար, զի էր ոչ միայն խոստացաւ տալ նոցա հնգետասան լաք ըռուփիս այսպիսի խոստակցութիւն բաժանելոյ արտաքին միջոցս անցանելու ուրս, ինչ և 'ի մէջ խոստակցութեանս այս ամ ուրուր երեկեան կամ 'ի մէջ գիշերի Թիփու աշխարհն երթայր 'ի մէջ նոցա աւար առնէր և բերէր քաղաքն, և նոքայ անհնարացեալ քանզի աղուն մեծ եղև 'ի մէջ բանակին իւրեանց պատրաստ որ եղեն առնել հնգետասան լաք ըռուփիս, յորժամ առաքեցաւ այդ ․․․ Բահադուրին թէ՝ տուր մեզ զխոստացեալ դրամն կամիմք առնել խաղաղութիւն, պատասխանեաց թէ՝ երեքտասան աւուր ժամանակ վն հատուցանելոյ դդրամն և առաջ թէ՝ Մեղայ քաղաքն որ խորտակեցաւ ․․․ իմ ․․․ հրամանաւ այլ բռնութեամբ կոլեալ է զքաղաքն այնու արդարև հրամայեալ է խորտակել զպարիսպն առանց հրամանի իմոյ առաջ ․․․ տանամ ․․․ զի մեռանիցիս ․․․ զպարիսպն քաղաքին որ էրն յառաջ, և երրորդ աւուրն առաքեաց հինգ լաք ըռուփիս 'ի տանել բանակն Մարաթայից, և ․․․ քեաց որ արժէր երկու լաք ըռուփիս և ապա ․․․ փախչել 'ի մէջ բանակին նոցա, և ծառայքն սկսան փախչել ․․․ մգին որոյ ասեն թէ՝ փախեան ․․․ լաք ըռուփիս և հինգ լաք ըռուփի տարեալ եղեն զ ․․․ իւրեանց որ եղև հնգետասան լաք ըռուփիս ետուն զմարաթայսն և ․․․ արարին խաղաղութիւն չուեաց բանակն Մարաթայից առ 'ի ․․․ երկիրն իւրեանց ։

Իսկ յորժամ Մարաթայքն չուեալ գնացին անտի 'ի նոյն գիշերի ետ հրաման որդւոյ իւրոյ Թիփու աշխարհին երթալ 'ի քաղաքէն չորս հազար ընտիր զօրօք և մտեալ այլ ․․․ քանզի ըստ ․․․ ասացին թէ՝ բազում պաշար և ․․․ կէնայ ․․․ առ 'ի օգնութիւն Մարաթայից, և երթեալ Թիփու աշխարհն արագ ընթացմամբ եհաս անդ ուր էին պաշար և գանձքն Մարաթայից հանդերձ հինգ հարիւր զօրօք, հանկարծ հասեալ 'ի վր նոցայ սկսաւ սուր 'ի մաշել ամենեցուն որք էին անդ և զոր ինչ ունէին զհետ նոցայ աւար առին, և բազմութիւն աւարացն այնքանէր որք ոչ կարէին տանել զհետ իւրեանց առաքեաց 'ի

քա

քաղաքն Հէդեար Նագար այսինքն Ըռանի Բիդնուր աղդ արարին քաղաքապետոյն, և նա առաքեաց բազմութիւն փարձկանաց և պահակաց առեալ տարան բովանդակ զաւարն ՚ի քաղաքն Հէդեար Նագար. քանզի մերձէր լինել փեց աւուր ճանապարհաւ հեռի էր անտի, սակայն թէ որքանութիւն աւարացն էր իբրև երեսուն լաք ըռուփիս և յորժամ մարաթայքն ժամանեցին տեղին անդ և տեսին զեղեալն ամենայն և անկարգ արարողութիւն թիփու սհաբին առաքեցին թուղթ առ Նաւաբ Բահադուրն որոյ պատճէն թղթոյն էր այսպէս, դեռ ևս չէ անցեալ ամիս մի որ մեք արարինք խաղաղութիւն զհետ քեզ զինչ է գործս այս այժմ տեսանեմք պարզապէս զի խօսք քոյ տմարդի է այժմ պատասխանեա մեզ. քանզի ոչ կարեմք հանդուրժել վասն անճոռնի գործոց ձերոց, և պատասխանեաց՝ Նաւաբ Բահադուրն այսպէս, ես խաղաղութիւն արարի հետ ձեր ընդ այսու դիտաւորութեամբ որ լինիցի մշտնջենաւոր, բայց պատահմանց յայտմանէ ես անպարտ եմ քանզի հետ երթալոյն ձեր ՚ի քաղաքէս մերմէ որդին իմ ապստամբեալ փախեաւ ատոր առանց հարցանել ինձ բան մի և գործեաց զայդ գործ անպատշաճ ունիք իրաւունս հարցանելոյ բայց ճշմարտութեամբ ասեմ ձեզ որ ամենևին ոչ է իմ հրաման այժմ տամ ձեզ հրաման կալցիք զորդին իմ և կախեցէք ըստ հաճոյից կամաց ձերոց. քանզի թշուառականդ այդ ապստամբեղև և գործեաց այսպիսի անպատշաճ գործ ինչ որ ոչ է օրէն գործելոյ պատիժ դորայ է կախաղան մի զի զարդարեսցէ զհորացեալ փայտն կախաղանի ՚ի տես ամենեցուն և ելթէ առնիցէք այսպէս շնորհակալութիւն մեծ լինելոց եմ, և յորժամ Մարաթայքն ընթերցան զթուղթն զայն հաւատացին թէ իրաւի ապստամբեալ իցէ հօրէ իւրմէ քանզի տայ մեզ հրաման կախել զորդին իւր (ողորմելիք դեռ ևս ոչ էին ճանաչեալ մարդելուղութիւն նորա,) քանզի ինքն քաջ գիտէր զի զորդին իւր ոչ էր անկանելոց ՚ի ձեռս նոցա, վասն որոյ այսպիսի հնարագիտութեամբ խաբեաց զնոսա, և Մարաթայքն զան եղին եթէ իցէ հնար-

ինչ

ինչ առ ՚ի ձեռն արկանել զԹիփու բհադըն ՚և ոչ կարացին, քանզի ինքեան ամրացուցեալ էր ՚ի մէջ քաղաքին Չէնդարնագարայ, և Մարաթայքն այսպիսի խաբեցեալ թողեալ գնացին վերջին իւրեանց առանց վրէժխնդիր լինել ՚ի նմանէ ։

Այսքանս բաւական համարեցաք վ՟ն ներկայ ազդարարիս ընթերցողացն, և զմնացորդսն մինչև ցաւարտ տպելոցեմք ՚ի յետևեալ Ազդ՟ բարոջն ։

Պարոն Յարութիւն Յակոբեանն՝ համարձակութիւնն ընկալնելով՝ յ՟յտնումայ հասարակութեանն, որ ինքն ունի վաճառելի՝ ներքոյ գրեալս գրեանքն, բոլորն արժանաւոր բանիւք և գեղեցիկ տպ և կազմով, յուղարկեցեալ ՚ի նոր Նախիջևանու, վասն վայելման ազգին հայոց ՚ի հնդիկս, և զգինս նոցա յանդիման իւրաքանչիւրոց գրեանց՝ եդեալ է հուն ատեղ այսինքն

Ընդհանրականն	մի հատն	4 հունովն
Յիսուս որդին	մի հատն	2
Սաղմոսն	մի հատն	1
Աժ աղերսն	մի հատն	1
Բժշկարանն	մի հատն	3
Վիպասանութիւնն	մի հատն	1
Թէլէմաքին	մի հատն	4
Ողբ	մի հատն	1/2

՚ի Մադրաս ՚ի Նոդար 20 ։ և Յամի Տեառն 1795 ։

Սէթ Սամ ունի ծախու բանկոլու թաղայ Ամէ և Նարինջէ Մուրաբէք, որոց գինն ցանկացողն կարէ ՚ի նմանէ տեղեկանալ

Պարոն Յակոբ Յարութիւնեանն խնդրէ զշնորհ հասարակու-
թենէ, զի ում և վերաբերեսցէ զներքոյ դրեալս դրեանքն,
ելանիցեն ՚ի խնդիր, և ունելով ինքն ՚ի ներքոյ կարօղութեան
իւրոյ տալոցէ ըստ իւրաքանչ իւրոց տերանցն այսոցիկ

(1) Աւետ և որդւանեան Մկրտումեան
(3) Գաբրիէլ Խաչատուրեան
(4) Գէորգի Ստեփաննոսեան
(5) Գէորք Ստեփան Մէլիքեան
(2) Աղափիրի Թադէոսեան
(7) Թօվմաս Միրբէլճեան
(8) Խաչատուր Յարութիւնեան
(9) Մովսէս Աւետիքեան
(10) Յակոբ
(11) Յօհան Յարութիւնեան
(12) Յովհաննէս Ղարտաշեան
(13) Յովսէփ Տէր Աւետիքեան
(15) Պետրոս Կարապետեան
(16) Պօղոս Յովսէփեան
(18) Սարգիս Խաղու բէկեան
(17) Սարգիս Զառաֆեան
(19) Ստեփան Մէլքումեան
(20) Փանոս Պապազօղլանեան
(20) Սիմէոն Կալաչեան
(14) Յովհաննէս Տէր Ստեփաննոսեան
(16) Գաբրիէլ Թաթուլեան

Եւ յապաղօղքն ՚ի խնդիր ելանողաց, ընդունել պարտեն ըզ
ճշգաստ կորստեան գրեանց իւրեանց, յոր ինչ պատահմանց և իցէ.

՚Ի Մադրաս ՚ի Նադար 21
և Յամի Տեառն 1795

Պօղինոսէ Սուղպիկեայ Սեւերոսի ողջոյն ։

Զարմանալով նախապէս զքաջասրտութիւնս քո, (քանզի դու միայն երեւեցար յորժմ ծննդենէ աղդարարին մինչեւ ցայսօր 'ի սահմանս նորա զինուորեալ) ոչ գիտեմ շնորհակալ եղէց՝ թէ հակառակորդ, քանզի ստգտանք քո 'ի սղալութիւնս կարծեաց իմոց յառաջին գրութիւնս իմ, հեռացի վաղվաղակի յայն գովաբանութեան՝ զոր չէր ուրեմն պատշաճ, եւ զոր երկնչիմ անպատրուակ յայտնեցէ զդիտաւորութիւն գրողին ։ այլ որով հետեւ դու յետ համձայնելոյ քաղաքավարաց կամեցար ընդ նշտամբանաց եւ քաղցրացուցանել ըզքիմս զի մի խոկապէս տրտմեցուսցես, ուրեմն եւ ինձ հարկ է յաշաղակրունել այս եւ զդաւելուս զպակասութիւնս իմ, շնորհակալ լինել 'ի քաղցր բարբառոյ քո ։

Համարձակիլ արդէն գրել ինձ իբր պատասխան գրեցելոյ քո, անհարկ երեւի ինձ, որ եւ չունիմ երկբայութ[եա]ն քեւ եւս այնպէս երեւեսցի ։ եթէ վերընծեռնուցուս զոր գրեցի նախապէս ։ բարւոք ասես հարկաւորէ ուսում քան կիմարաբար անխտանք, այլ երկայնամիտ լեր զի 'ի բովանդակ գրութիւնս իմ առաջին ոչ գտանի բան գովաբանական ուսումնութեան յոգնամերոյ, այլ անդրադարձն ։ եւ երդուիր եթէ ասացի երէկ առնուլ զգործիս եւ ելանել աշխատութեամբ հատանել զգերինս, եւ կամ սուր 'ի ձեռս ջանալ վերանորոգել զկորուսեալ մեր, որ ըստ ասիցդ անպտուղէ աշխատութիւնն՝ եւ նշան յիմարութեան հեղինակի բանին ։ այլ զոր ես գրեցի, կարելի է ասել թէ յուսելի խրթին ոճով եւ դժուար հիմամբ դու օրինակեցեր, քանզի դու կամիս ասել յորդորել ամենեցուն յուսումն, մինչ ոչ ոք 'ի մէնջ հաւատայ գոլն իւր ուսումն ։ այլ ես ոչ այլ ինչ ջանացայ եթէ ոչ գէթ առնել զի հարկաւորէ, եւ ցուցանել զի ուսումն այն 'ի վերայ աշխարհիէ, եւ ոչ 'ի յերկինս, ուստի գտանել ջանան 'ի ձեռն անհիմն աղօթից ։ որպէս լժողլով զամ երկրաբանութիւնս իմ, կարես հաւատալ 'ի վերջին եօթն տողից

որոյ

որոյ առաջինն յորդոր լինի՝ հաւատացուցանել զպակասութիւնս մեր։ Իսկ եթէ հաւատասցէ որք գոյն իւր պակասաւոր, առա յինն աղագակից իմ եթէ կարելի է՝ նմա զանց առնել թերութիւ իւրով. և եթէ ջանասցէ լցուցանել՝ ուրեմն առ զի ոչ գոյ արժանաւոր ուսումն որ չիցէ երկրորդ փարկելի աշխատութեան և ջանասիրութեան մարդոյ։

Իժէ՝ ՚ի սէր խոստութենէ իմմէ բանք իմ չունեցան զցանկացեալն իմ գրութիւն, և եթէ ՚ի խոհեմութենէ իմմէ զանկերպ համբաւարութիւնն բառից զգիտաւորութիւն բանին ոչ մայրացեցին, ծանիր զի սակս դիւրութեան և յաւելի պարզաբանելոյ, եղի ՚ի յաղձանի զերօրէն տօղան իբրև նիւթ առաւելութեանս, որով իշխեմ հաւատալ թէ թերութիւն թէ ուսման, թէ աջողման, թէ յարութեան, և թէ փառաց, կարելի է ոչ միայն լցուցանել՝ այլ և հաստատուն պահել միշտ։ Այլ դնելով զօրինակին և այլ՝, կամեցայ ցուցանել թէ որքան կարէ գործել զգայոյն պակասութեանդ, որքան վերանորոգել կարէ ջանասիրին աղաւաղ, և թէ որքան հաճի Տէր սուրբ դծողն ամ զգործս ձեռաց մերոց։

Այլ յորժամ վասն նախնի գրեցելոյ իմոյ։ և արդ լուր աղագակից ոչ այլ ինչ՝ եթէ ոչ առէթ քննողութիւնս իմ յադաշտս պատշաճ խանդաղատանօք քոց, զի թէպէտ խոստովանեցայ դու թէ եղեր ՚ի մտացուցումն օրինակին զոր գրեցի, այլ հաւատայ իմ զի զգուշաւոր բանք փութեան քոյ ՚ի միտ առի սիրով, և յիշատակեմ իմոյ իմում մեծ առ ուր։ Մտ իմ այսպէս ըմբռնէ թէ զանկատես իւր ՚ի յաւելուածոյ սորա զի ազգն մեր պատուեն զհայրեան անարժանս, և զանց առնեն աղքատ արժանաւորն, և ոչ խնամեմ եթէ որոյ գործոյ վերայ եդեր զանուանդ պատիւ։ եթէ կամիս ՚ի հրապարակի ՚ի բարձրաւանդակ տեղիք ՚ի գլուխ անձնեցուն նուաճեցանիցեն զօղ.քատուն" մի մեղադրեր լոկ ազգի մերոյ, քանզի տեղին այն իսկ բանէ աշխարհի ընդ մեծ տեղւս մինչև ցայսօր եղև հարուստ։ եթէ կամիս այնպէս անկանիցեն հասարակութիւնքն ՚ի աղքատէն որպէս ՚ի հարուստ" մի վատաբաներ զնախնիս մեր, զի անկոյնութիւն վայրենութեան հարստայ էր ես սեպհականաց դայն ընդ մեծ տուեցեր, որպէս և ոչ կարես ուրանալ զի նորումն քաղաքական աշխարհ։ եթէ կամիս զի

հա

հարուստն այնպէս ընկալցի զաղքատն միոյ պատուհով, որպէս նմա
նոյն Լուրդ՝ մի կարդար ընդ էմ այլում սահմանէ՝ որ ՚ի վաղուց
հետէ փոփոխեալ աւէն, սիրեն նմանք զնմանիս Լուրեանց. զոր
եթէ զայս ամ ընկել կամիս՝ պարտ է քեզ դնել հետ նմանն թիրան
սա, զի մի պատրաստեալ ոչ խոնարհին զկն բանկուրն, բաղձեսցի
ընդ Տեառն Լուրում ՚ի սեղանի, և լիցի հաւատարութիւն ամե-
նեցուն. այլ խոնարհեալ զաղքատութիւն իմ, որպէս դու
որ հաւատամ ես, պարտ մեզ թողուլ զպատշաճ պատիւն.
զայսպիսի հարստաց ամենախանձ՝ և տեսանել Լուէ զինչ արժանա-
ւորութիւն աղքատին (և որ լսելի հարմարին՝ մեր) իմոյ ան-
պատիւ: Եթէ ունի աղքատն զմիտս բաւականացեալս, և վարի
համբերութեամբ՝ երկիցս երանեսն. նմա նոյն հարուստք որք Ջիմ
լեալքն ՚ի հոգւոյն անկութենէ. եթէ ունի աղքատն զքաղցր
բարս՝ ամենեքեան սիրեն ընկեր. զնա կոչել. եթէ զարդարեալ է
խոհեմութեամբ և խոնարհութեամբ՝ ՚ի տեսանել հաստատուն
զվարս նորա, յետադասեն բազում այլոյկերպ հարուստք ՚ի նմա
համբաւով. և եթէ ունի պարկեշտ քննութիւն՝ բարեպէս
գիտես զի հարուստք յորժամ անշխատութեամբ չքաւորաց հար-
ստութիւնեան. և այսպէս տես եղբայր զի բաց նախախնամութ-
բառ ... ամենեցուն պատիւ լեռ գործոց և արժանաւորութեց
նոցայ համբ խաւարի մայրն մեր աշխարհ, ուրեմն չէ պարտ ա-
ռաքինական մոռանալով զպատիւ առաքինութեան Լուրդ՝ նախան-
ձեսցէ ընդ պատիւն զորս վայելէ և տան հարստաց, լաւ բանի ոչ
գրոց Լծէ լաւտրում հարկ (արժանէ տալ՝ տուք) զհարկ, լաւ
որում պատիւ (տուք, զորութեամբ ունի) զպատիւ, և այլն.

Ասես թէ զնկեն ընչու էտքն զարկանկցոյ Լուրեանց ՚ի
ժամանակութենէ, մինչ հաւատամ ոչ կարես ուրանալ թէ առ-
եալ իցէ դք ցայսկայր զկեանս Լուր ստորոց. (բայց ՚ի յանմիջ
քննախնդրաց) և վասն առաւելութեանց ներելով համբերատութ-
Լուր, զի Լօր ամէ, (այսինքն կարեկից լեռնականն) եկեալ մա-
ւուր մուտ ՚ի քաղաքն բայրհան, գնեաց իւր կտոր լինչ, և Լծ...
կարելոյ էարկ զիւրեւ. անցանել նորայ ՚ի հրապարակի, ոչ թէ
միայն ծիծաղելին բազումք՝ այլ և ոմանք անհամբերք սկսան ասել
նմա զանկերպութիւն իւր, որ յորժամ այլ ոչ կարաց համբե-
րել՝

րել՝ դարձարարեալ հայրենեաց զնոսա առելով, Մուլէ Խասան լռեց գեղագիտ, որ ասէ, եթէ իմէ իրն՝ նման լոռի կը գտնում, զիէ ձեզ. Այն նման աղքատկից եմ, եթէ հարստութիւնն փառաւ ձեռաց նոցա է՝ իրաւունքն խոստանալ լինողութ զնոսայ վասնել բաց հաւաքելոց իւրեանց, քաւաւորն հատուցանել զմեր բաշխանութիւնն գիտնոց և երկրպագողաց եթէ անօրէն վարեսցեն.

Վերջապէս, հաւատայ զի յաւելն արժանաւորութեամբ փրկեցի զխրատն քոյ՝ քան թէ պատասխանս զայս հաստատէ. վա զի անուանս միութիւնն և պատճառեալքն ՚ի նմանէ զոր դու քաջալերեցեր փոքր ինչ բացայայտ՝ ես ՚ի մէթէն երկրպագանութեան թագաւորեալ ող բայց, որով առնչութիւն ազգակցութեան մերոյ, զարդարեցաւ և համեմատութ կարծեաց մերոց.

՚Ի Մադրաս Նադար 25. 1795.

Թագաւորութեան Արեգ ...
Հայ Սէրէ Հայք

Ծանուցումն Լուրք Կալկաթա.

Թարգմանութիւն ..., Մուէլ Ոսկան և Աշխարհի Դրանց.

Համանն որ եղ արտաքս վասն ոսկւոյ և արծաթի դրամոց, և գրեցաւ ՚ի պրակն 18 կանոն 35 ՚ի 1793 թուոջ. ոչ ծանեան ընդ հանրապէս, և վասնզի յանօրէնս, կրկնեցաւ այժմ վասն փոկ և իւկ ծանօթութեան առ հասարակաց այսոնիքն.

Յետ շամս 10 թիւն 1794 ոչ այլ լուսփի եթէ ոչ 19 սանի աքայ, կոչ այլ գօլէ մօհր ոսկի եթէ ոչ 19 սանի կի սատնոց կամ չարէքանոց, կարենատանալ ՚ի որոց գանձարանի, և կամ տալ ումիք վասն որոց բանի և գործոց ինչ և լէէ ՚ի նոյն գանձարանէն. և ոչ այլ լուսփի կամ մօհր ոսկի եթէ ոչ 19 սանի աքայ կէսանոց և չարէքանոց, տալ, հատուցանել, և առնուլ

նաւ կարեն 'ի վերայ որոց բանի և գործառութեանց, իբրև օրինակ մատուցանօղք ։

Ինչ կառավարութեան նաւապետ Արթուրին Գլասգօ նաւն զամայր 15 ու մի հասու 'ի խորշին կայ կայծու, որ ելթող մարտ զամայր 7 ու մի ; նոյնա խմանաւ որ գլին այմսեաց օր աւուր սաստկանոցը ։

Լուծաւ շձրաշն 'ի դժբաղդ դիպուածին, Դերաս փոքր Կայսերին Հնդ կառավարեաց Հաւլէմին, նաւրոյ 23 'ի դեկտ

Հասուցեալ գրի մեոյ զամար 6 էն թուղթ յայտնէ թէ նաւ մի փոքրիկ անուանեալ բէտոի, հասաւ կղզէն Ֆրանսիա և եբեր հետնեալ աղդեցութիւնք ։

Իմեսս 'ի տրինկնամալի յետ եղիտ երկու մեծ նաւք և մի մեծ ֆրանկաւթ ընդ նոսա կանգնեալ խարսխի 'ի դադարի անդ որ զնոյնան, խորհեաց լինիլ . ինդ իմէնք հօլանդացւոց . իբր այսպէս նաւաբաժ ռումի գնաց առ գումարտակն պատերազմական նաւուցն որք խարսխեալ կային 'ի գլուխն Պէտէր, այսինքն պօնտօ արդ-րօ և կառավարեր 'ի բալարեան բէնոր, և ծանուց նմա յայտնէ ։

Լուեալ զայս Սալարան նաւուց այսինքն կումանդորն, խնդրեաց արար նշանս 'ի վերայ նաւուն թանկերօսն այսինքն նաւերկքն որոց բաց նաւուանց կարեմք կարեմք յուսալ, որ յետ ամենայն աւուրց գտանել ոյժ համար գերութեան նոցայ ։

Սիրէլ և լաՊրուդէնդ ֆրանկաւթք առաջաստեցան 'ի Մուրիս երկրէն որ ծովաձեւ ելեալ գերեցեն զայլ նաւս . 'ի վերայ այսորիկ հաւատարապէս ենթադրեն թէ իդէայն նոցա է, կամին խորամանկ խաբէութեամբ գերի վարել հօլանդ ի նաւնին մէն նաւուց որ լծաքին առ տունս իւրեանց կամ առ այլ ուրեք ։

Կողմանց նաւահանգիստ Բրիտանիոյ Ջուանոս Հանյեն ։

Հասուցեալ գրի մոյ 'ի Չէնապատանայ, ուր ներբարբառնայք տաղտկացուցիչ և թշուառալի որպիսութիւնք բերկումն նաւին և կորուստն որ 'ի վեր յիշեցաւ ։

Նաւապետ Բրիմի գողով 'ի նաւին ջռնո և և Ցինկի Բրիմ, չորս Իւրոպացի պաշտօնեայք, և 47 առաջաստակիւք,

վե

վերադարձեալ զօրութիւնն եղեն ի բանտարկութեան 19 երրորդ աւուրն անցեալ տկարութեան, և դատապետին այսինքն գետի պիլլօլին ելթող նաւն միջօրէին 3 ժամին և ի 6 ժամին երեկոյեան կռուեցաւ ի յառաջատ տեղի ինչ. և անդ մինչև 20 երրորդ աւուրն առաւօտեան, և այսպէս գործեաց նաւն անտի լթարց ի մեծ վտանգէ :

Իսկ յետ երկոտասան աւուրց այս դիպմանց հանդիպեցան ուժգնին մրրկի միոյ, և մինչև տեւէր զայս նաւն որ առնէր ջուր առաւել քան համարեալ սովորութիւնն իւր, և գտեալ 20 եւ երրորդ աւուրն չափեաց ամս էհաս ի վերայ նորա երկրորդ մրրկս; խառն փոթորիկ, որ յայնժամ սկսեալ նաւն ջուր առնուլ այնպիսի արագութեամբ մինչ պարտաւորեցան խոյս տալ վարագ հատանել զկայմն որ նոյնն սորագրութեամբ անկեալ ի վերայ Հօփաբանն նաւին ընկլուզեալ, և քանզի բեռնաւորեալ էր տախտակօք, սակայն մի դաղէր ի վերայ ջրոց, և ժողովուրդք նոյն փոքր փախուստ լեալ ապաւինեցան ի լթակադիգն յառաջին, վերջիններն բայց այսու ամիս ոչ գտին ժամանակ տանել ուտելիս ընդ իւրեանց :

Աւուրս ինն մնային ի յայս կացութեան, իսկ նաւապետն Բրեմի մեռաւ յետ 2 աւուրց լուծեալ ի կենդանական զօրութենէ (բայց համարիմ առել ժողովուրդ եղև, քանզի է մեռաւ, վասն զի գոն ոմանք նաւապետք. հանդիպելով նախկին փորձութեան ոչ սթափին և ոչ ևս կամին բարեպէս հոգալ և հակառակապէս մնեալ ի մենեակն բաժակն զգինին ընդ սեղանակցօք և անհոգ լեալ ամէն կանխեալ մեան կառավարութեանն առագաստապետին, և յորժամ հանդիպի այսպիսի փորձութեանք ոչ միայն անփութութեամբ իւրեանց ներհակին անարգին դատաստանեան և զկին լապաշտօնատարութենէ և երբեմն ի յայսպիսի թշուառելի փորձութեան կարգան օրէնութիւն ի տէրանց լէ օ՛ լարդ-լարդ զինչ արարից տէրն կամ լարդն եթէ դու ոչ կամիս հոգալ զկորուստն ընչից քոց վերջապէս ելեալ լինիմ պատմութեն) և յետ մեռանելոյն նաւապետին և ի լերին ինն աւուրց նախորդ առաջնորդապետն, 2 երրորդք և 12 առագաստաձիգք թողեալ զնաւն եղեն անտի ի վերայ դիպի ինչ լաստի, և յորմէ յետէ

ոչ

ոչ ինչ լուրք զնոցանէ ։ և զմնացեալ երկրորդ պատգամաւորութեան Պարոն Մակայի, Տիկին Բրիմ և ոմանք առագաստաձիգք նաւածովապար եղեալ նախայ 14 աւուր, կղուեցաւ 'ի գետին մեծ բամբու գետոյն, և անդ գտեալ ոմանց աշխարհականաց իջուցեալ կացուցին 'ի յերկիր, ողորմելեացն որ 23 աւուր ապրեցան ջրով անձրևի ծծելով 'ի դաստառակէն և 'ի համդերձից իւրեանց ։

Գերիվերէ կիրքն սոցայ քան զայն թշուառականաց որք կրեցին 'ի նաւէն, Գրոսվէնոր և Հէնտրտն, տեսեալ սոցա յայժ զգացան վասն պահպանութեան կենաց, և որով պարտիմք ենթադատել թէ արտաքոյէ ամ մարդկային դատողութեան և փորձի, և ոչ ոք կարէ բոլոր զօրութեամբ ընդդիմարտել ընդ դէմ նախախնամութեան արարչին, հայեցարուք զպահպանութ Տէ և գործք նորին թէ որպէս հնչէ ընդ ամ տիեզերս աշխարհի ։

'Ի բամբու գետեալ եղեն 'ի Լէֆտնէնթ Տրվըրսէն, և նախապատրաստեալ զամ պիտոյս նոցայ և վասն ողջութեան և առողջութեան առաքեաց առ այս 'ի նաւակի ինչ ։

Նախորդէս հիմ բանին յաւաղիր առնելով կամիմ ի զ կատարեն ցուցանել զի յորմէ քաղաքի զլուրն ոչ էր իսկ բանէ այլ հաստատ ։

Ըստ իմ կարծեաց 9 ամիսէ որ գունդ մի աւազակաց հաստատեցաւ 'ի յերկիրս այս և յետ այն լուրք թէ ափռեցան 'ի զանազան տեղիս, և ըստ պատահման բազում անձինք 'ի տան և 'ի արտաքոյ դրան տարաժամի վիրաւորեալ և խոցեալ մեռան 'ի ձեռաց սոցայ ; և ոչ ոք կարէր ընդ իմանալ զի զինաւորեալ էին ամ պատերազմական զինուք, և այսպէս բազում տանց խորտակել տալին գերութեանց և կողոպտեցին զինչս իւրեանց, զոր ինչ և գտան, վերջապէս վտանգութիւնն այնքան փութացոյց զնոսա մինչ անտարակոյս համարձակեցան 'ի տարաժամի մտանել 'ի տունն մեծամեծ պաշտօնէից անգլիացւոց և այլազգաց և սկսեցան վիրել, սպանել և կողոպտել ։ և երբեմն վիրաւորէին հովուաց 'ի գեշերի վերջապէս համարակալէին դատեցաւ թէ եթէ թոյլ տային յա

յառաջ գայր . անբռունք երեւելի արանց վաճառականաց և այլ
պաշտօնէից , և ոչ ոք կարէր ընդ դիմամարտել զի երեւէին տասն և
քորտամ տեսանէին զօրն յաղթեցեալ խոյոյն . ժողովէին հարիւ-
րաւորս , և այսպէս զերծանէին : Նոյն ժողովուրդք երկրիս . այսո-
րիկ բողոք արկին առ մեծամեծ իշխանացն դատաւորաց , և թէ-
պէտ յառաջագոյն սփռեալ էր զօրաց վասն ըմբռնելոյ , իսկ յե-
տոյ ևս հրամայեցաւ ՚ի տէրութենէն յուղարկութեանել զհսկողսն
և զհետևակս որ դարանակալեալ մի և միւս հնարիւք ազդ եղև
թէ էին , փօրթուկէշք , Ֆրանսիսք , բանկալցիք , և քուրթք
և այլք և այլն , որ ամենք ըմբռնեցան և պատժաւորեցան , և ո-
մանք կարծեմ ևս դան ՚ի բանտի , երբեմն լուաք թէ հայ մի ևս
գոյր ՚ի գունդն այն , բազումք հաւատացին քանզի այր մի ոմն բնակ-
եալ էր ծառայել այս աստիճանի , այլ ոչ ընդ նոսա , վերջապէս
յետ այն լուաք թէ ոչ էր հայ այլ այլազգ ոմն :
Իսկ քանի մի ամսով յառաջ լուաք թէ ըմբռնեցան 6
հոգիք որ 5 հոգիքն էին այլազգ և մի սեաւ բանկալցի որ դա-
տապարտելոցէին յաւուրն դատաստանի մահապարտից , և յաւուր
միում անցեալ նախայ ամսոյն լուայ թէ դատապարտելոցէին ՚ի
մահ չորքոյ տեսանել թէ զինչ առնէին , այլ յետի հասայ ; և ՚ի
ջամիլն իմում հասաւ վճիռ թէ կախեալ աւարտեսցեն զկեանս
իւրեանց , և ՚ի յուզելն իմ զինչ առացին դատաւորքն , բարեկամ
մի առայ ցիս թէ նմին հաստատեցաւ գողութիւնն և քբեկունն
տանց որ ՚ի որսալն դատաւորին էլ արտաքս ՚ի բերանէն դոցայ , և
նայոյ խոկոյն լուայ ՚ի դատաւորէն որ ասէր ցնոսայ , առեմ ձեզ
խնդրեցէք ՚ի տեառնէ կթողութիւն հոգւոց ձերոց քանզի մեռցին
ձեր յոյժ սեաւէ (ճշ հ և որ լուայ գայս սարսեցայ ոսկերս իմ և
երևէր թէ բևացան որք դատապարտեալն) մեռցին ձեր սեաւէ
յոյժ յոյժ քան զամենայն մթութիւն աշխարհի և այժմ ոչ
կարէ և ոչ կարէ թողուլ զմեղս ձեր բայց միայն արարիչն հա-
մենայնի մեղացն : Եւ այժմ ըստ արժանի գործոց ձերոց հատաւ
վճիռն ըստ սահմանադրութեան և ըստ օրինի մերոյ . կայսերին
Բրիտանիայոյ :
Թարգմանեցան երեք նոցին և լուծան ի կէս կենդանական
զօրութեանէն և եղեալ լերև կլոսածու խաշարհեալ դիմօք և
կցեալ

կցուալ ձեռօք պատասխանեցին երից դատաւորաց ։

Տեարք մեր և զի զոր ած եհեղ զբարկութիւն 'ի վերայ գլխոց մերոց ; յետ և դեռ երեցուք 'ի ձեռանէ ձերմէ արկեալ ոչ կարօղք զերծանել 'ի նմանէ յետ և տեսանէք մեզ խօսել ընդ ձեզ այլ հինէ զզօրականութիւն ոյժմ աշէ ընդ մեզ և ոչ անիծէք աւել ուելքե ինչ զօրաւոր մերոց բայց միայն Տեառն գութ էնդրեցէք զթողութիւն 'ի Տեառնէ վասն հոգւոյ մերոյ ։ Արդ երևեցաւ զի յետ առաւելապէս հաստատուեցաւ գործն դույլ ։

Իրաւի այն ժամանակի ծառայութեամբ և այնպէս Ճանաչութեամբ խօսեալ որսն առանձնացեալ 'ի բերանէն մեղաւորաց, որ ոչ կարեմ վերամուծ խօսումածոյ նոցա 'ի յոյժ նշանակելն ։ Վերջապէս տարան զայս 'ի վերայ առուէն զատաստանին, կապեցին զձեռս և զոտս նոցա երկաթի կապանօք և անտի տարեալ մուծցին 'ի այլեմ ինչ մեծ որ վարեր 8 ճգամբ և հանդերձ քանի ուղլ մի զապարտ արամբ մուծցեալ 'ինա և քանի մի յետայ ուորակին պաշտօնեայք և հեծեալք շրջանակեալ վարեցին առ բանտն մոնշապարտից ։

Կարի յայտ աղեկոտր ձայն ինե լայր և ողբէր․ կին մի բանկուցի եկուոր ձանապարհին որ էր մայրն զողին և տեսանէր որ միայնակ որդւոյն վարելն առ բանդ առաջակէր և ասէր զ'ինչ գործեցեր տարաբախտ միանակ որդեակ իմ աղէքն յօշուտէլն մայրն քոյ կատորես ոչ տեսանեմ հնար զի յծմնդիյ զքէն այալից որդեակ վայ զլխոյն և եղուկ մեր․ քոյ որ այն յանդ կնան տեսանէ մահն որդւոյն իւրոյ և ոչ կարէ օգնել․ քեզ․ վերջապէս խուռն բազմութեան մարդկան և յոլովք բարձաւ 'ի ջոյլ հեծեծանս մինչ և 'ի բանդ, և բազումք վկայեն յետ 8 աւուր մայրն զողին անկեալ առ դրանն բանտին ափ և ղեկչեր ողջոյն լայր և 3 աւուր ոչ էր ինչ և ոչ մօտ ումք մի ջրոյ ի բերան զորոյ վերջապէս ձեռն արկցուք պատմել բարձումն կենացն մոնշապարտից որ կատարեցաւ 12 երրորդ աւուրն ղամար ամսոյն առաւօտեան մերձ ուլան ժամին ։

Յաւուրն 2 շաբաթի ղամար 12 ումն ֆրանցիս կօրմզ ինտոնիօ բուտֆուս, ֆրանսիսկօ, բլանկ․ ջօղէ, կիէլ, մայօու, կօսսինաբէ, և հօնպալ չարագործքն ուքիմահ պարտեցան վասն

վասն

[illegible] և [illegible] որ [illegible] յաւուր [illegible] դաստա-
[illegible] և բաց փախուցանել [illegible] դ[illegible]
այսօր ի [illegible] ի տեղի կառավարման կենաց
որ վասն նորին կալուցան ։

Եղեւ 'ի յամի էին 20 յունվարի յառաջ քան 6 ժամ առա-
ւօտուն և հասանէ 'ի տեղի կառավարման մերձ ի բերդն 7 ժամին պա-
րտաւորեալ քաղաքական պաշտօնէիւք և զինուորական [illegible] , և
ընդ նոյն [illegible] հետևակաց [illegible] դասք և շարք
[illegible] և 7.6 [illegible] հանդերձ [illegible] դասք և նոյնք ընդ-
նոյն ։

Կառավարն կառուցեալ էր յառաջ քան զերկու ամ [illegible]
որ [illegible] քաղաքացւոց [illegible]
[illegible] 4 [illegible] մերձ պաշտօնարանն [illegible]
[illegible] ([illegible])
[illegible]) * և այս [illegible]
[illegible] ։

[illegible]
[illegible] 'ի յամ [illegible] ։

[illegible] (, [illegible]) և
[illegible] և
[illegible] ։

Այնք [illegible] զթո-
[illegible] և [illegible] որք [illegible]
[illegible] ։

[illegible] 'ի կառավարման [illegible]
[illegible] և [illegible]
[illegible] և [illegible] որք [illegible]
'ի հոգւոց ։

[illegible] 'ի կառավարանի և
[illegible] 40 ։

[illegible]

Լուրք [illegible] ՚ի [illegible] եկեալք [illegible], որ [illegible] ՚ի [illegible] Պ[illegible]
[illegible] 17 էն [illegible] (Օ[illegible]) [illegible]
[illegible] 1795։

[illegible] ուրքն նիւթեն զ[illegible] ընդ դէմ իշխանին Կա-
րոլինայ, ԲՐՕՆՍՎԻԿ, [illegible], [illegible] նա[illegible]
այս[illegible] [illegible] հրամանս [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] նորին [illegible]
[illegible] այսինքն [illegible] [illegible] ոչ [illegible] ցարուն։

Մեք [illegible] թէ [illegible] [illegible] [illegible] կամիմ օր պար-
[illegible] [illegible] վասն [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] վախճան։

Իրատեղ [illegible] ծանուցանեն թէ քաղաքն [illegible] [illegible]
պաշտօնատարաց [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] է արդ և [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ընդ դէմ [illegible] վասն քաղաքին [illegible]
ատրճանի։

Դեռ այն [illegible] [illegible] որէ փոքրիկ քաղաք կամ
[illegible] այսինքն [illegible] ՚ի [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] և [illegible] ՚ի [illegible] [illegible]
[illegible] և քանի մի [illegible] Ֆրանկսիք [illegible] ՚ի [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], և [illegible] [illegible] [illegible] ՚ի [illegible]
[illegible] աշխարհականօք։

Նաև ինչ լուրք ՚ի Մերձակայ քաղաքէն [illegible]
[illegible] թէ [illegible] Ֆրանկսիացն [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ՚ի [illegible]
[illegible] և ոչ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] անձինս։

Ա[illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] ՚ի [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ՚ի [illegible] ՚ի [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
վասն [illegible] [illegible] [illegible] և վասն [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] այսինքն [illegible] [illegible] ընդ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] կերակրոց։

Ասեն թէ կացութիւն երկրաբնակ արանց չէ աւելի թշուա-

ռա

առեալ և չնչին բան կլորիֆէնիա գալով անկարող փոխ հոգալոյ ուտելիքն
զպարենսն զորս կերակուր պատրաստ որոց յ. ստանհանջէ և երեւելեաց :

Ցուցակ անձինք ոչ երբ այլն յարատեւ լ0 եան պատերազ-
մին, յորում էս տըղմկացուցեանն հայոնի խորհրդի 'ի մէջ իշխա-
նութեանցն Գաղղիա և Բրիտան և և 'ի մէջ այլ դաշ-
նակցաց իշխանութեանց. բստ որոյ համեմատութեան ըռուսն
առաքէ 80000 այլք առ ուժն. առ այս 70,000 Պրուսացւոց,
և 24000 Սաքսոն այլ է այլք միակցեալ ընդ նոսա 'ի սարտակէն
զօրմանկու, կամ հնդկաստանկաց դխեցման, վերջապէս և
գունդ մի 40,000 արանց ձեռնկան բակելոցն :

Ըստ անգլիացւոց և ստորագրութեան ժողովուրդք Պաղմնկու
կորուսին ազատութիւնն իւրեանց հայրենի իւրեանց, որոյ հայրա-
խնամութիւնն նախնակէս վերայոյց զնոսա առ այն բարբառ-
թիւնն բարեկարգ ազատութեան և երջանկութեան որ զնոյնն փրա-
կեցեալ զնոսա էր. զ վերէժ 'ի վերայ ձեռաց երախտամոռ թըշնա-
մեաց :

Կայսերութեան ըռուսաց յայժ զարկէր 'ի առողջութիւնէ
իւրմէ անդ. ալ էր ամէն այլ զկնի եղեան անտի լուր զոյս սա-
կաւ մի ողջացեալէր, և իւր որպիսութիւնքն մնացեալ. թէ ևայր-
ասէ, զբանակաց անզլիսուս և ամուր ուղղութիւնս ձեւելով-
իւրն ևընակեցեալ, երկրորդն շատագ հաղագողութեան զօրաց

Նաւապետ մի հասեալ նաւուն որ կոչի Քաղաքէն ժա-
մանեալ 'ի ծովն 30 երէ ուշ բռնեալ ոսկւոյն ամոյն առ
էջն Անկլիացիքն 'ի յերկրի անդ, ազատն առաջման յետ սակա-
ւոյ ժամանակի առ տուն իւրեանց, և այլք երկրին այնորիկ
բաղձալեացն էին, և առաջնահեցեալեն վասն շուտափոյթ խա-
ղաղութեան :

'Ի վերայ այլ մի ևս դեսպանութեան խօսեցեալ լինի
երկժամ առ սեռէկացւոց քաղաքն և տեղին առնելոց յառաջնորդայ
նոյ հանն ամոյն :

Լուրք 'ի բօլօյէն և 'ի կալհա առ ասեն թէ դալէւացիքն
ազգոնիքն է Ֆրանսիացին կորուսին զեօլծն նաւս որք էին ընտիր
մասն դինուորաց պատերազմական նաւից իւրեանց ; որ վաղու-
րեմն ժամանեալէքն 'ի տեղի որ 'ի վեր յիշեցաւ :

Թուղթք Պարիզու որ է հաս մինչև Ոկտոմ. 24 յայտնէ
առնէ դարձուածս շնորհից նորա. Ֆրանկաց [illegible] երկրին,
բայց անստոյգ և լուր կան, յորդորս լերին կարգաւան հինգ նո-
րոց որ եղև ի ժամանակի շրջման երկուս ծովին։

Նորաշէն [illegible] նաւն [illegible] և [illegible],
ի Լեհ [illegible] երկրորդ [illegible], գերեցաւ ի պատերազմական
նաւս Ֆրանսիոյ և այլոյ շնորհին կէսկին [illegible] ի մերձ
[illegible] նորին և նաւավար և 2 [illegible] ի [illegible]
Ֆրանկիսկոսն և հասու ի Կլէյթ, [illegible] մեծ [illegible],
Ֆրանկիսկոսն [illegible] ի [illegible] նաւոյն [illegible]
ժամոյն [illegible] պաշարեցաւ [illegible]։

* Ըստ ասից [illegible] մեծ [illegible] կարծեօք ենթադրաւոր [illegible] 10 Ֆրանսիական [illegible]
համարեցին [illegible] նաւն [illegible] ի գերութիւն [illegible]
միւռոնիւ [illegible]։

Մասն Պիզայ ոչ ևս առաւել [illegible]
[illegible] ի մէջ [illegible], և ս առաւել [illegible]
[illegible] գի հայկի հասանէ [illegible] ի վերայ [illegible]
[illegible]։

* Եւ ընդ որ [illegible] պատանիք [illegible]
պարտեմք վարատորիլ [illegible] ի գլխոյ մի [illegible]։

Նոքայ որք ի վաղուց [illegible] և կոչեցին [illegible]
Սուսոյ, գտանելով [illegible] ի հեմբրոյ քաղաք էն որ ոչ հասա-
նեցաւ մահն նորին, խորհեցան որոյ [illegible] առնուլ զկ[illegible]
Մխայելոնի այսինքն է քանզի և նոքայ չկարացին [illegible] մի մն
կայսերութեան, դարձուցին խորհուրդս իւրեանց ի վերայ [illegible]
[illegible] թագաւորին պաղոնիու այսինքն Լեհաստանի։

Ի 24 երրորդի անցեալ ամսոյն, Կօմ [illegible]
նաւն որ սեպականիւր Լեհաստանի երկրոյն [illegible] երկրէն հասաւ ի
Պլյմութ, [illegible] որ [illegible] թողեալ էր առաջնոյ երկրին 23 երրորդ, [illegible]
[illegible]։ Ամերիկացի մի և մի [illegible] պատանիք [illegible]
եկին ի նոյն իւր այս [illegible] պարոնն երկար ժամանակաւ [illegible]
[illegible] ի պարէզ, որ ելթող երկիրն այն 18 երրորդ [illegible]
[illegible] ամսոյն, [illegible] մասն լըոց եկն ինքնանէ և առէն [illegible]

ազգ արարին 'ի քրիստոսէն առ միաբանութեանցն յաղագս 5 նաւ-
ուց որ 'ի Հնդկէն Ֆրանկստանի պատերազմական նաւուց կործանեալ 'ի ժա-
մանակի շրջելոյն նոցա 'ի երեսս ծովուն լողանալք 'ի վերայ այսմ են-
թակայից առաքելոց լինի մեզ մխիթարութիւն և երեսուն զանազան
նաւք որ սեպհականութիւն նոյն ընկերութեան իշխանութեանց եկեղեցւոյ
'ի նոյն կղզեալ Հնդկէն ։

Միջնորդութիւն վասն խաղաղութեան ընդ Թագաւորին պորտուգալոյ երևի յայտ 'ի աշխարհն միաբանութեանն այսինքն 'ի նաւահանգիստն կոնստանդնուպոլսի

Ասեն թէ յետ դեսպանութեանն բարսելոնին 'ի սպանիայ իսկոյն թագաւորն 'ի վերայ լուսաւորին և և կամքն դնել 'ի վերայ միաբան վասն նաւահանգստին զայս

Հայոն յայտ հաղորդեալ 'ի սերունդեանն և երբեմն 'ի տեղի ինչ ինչ ոչ գտանին կամ ի պարիզ վաճառ ի 4 սոս դրամ ինչ իբրաքանչիւր ունկին և այլ ամենայն ախտանէք դիւրագին է քոյ 'ի փայտ 'ի ժողովրդապետութեան այս ինին հարկաւորեցցի ա-քանան հրամանաւ հատուանելոյ զանստուածս որք էին ի պարտավորութեանն վասն հարկաւորութեան շերտից երեկոյ Ընտանի եկեղեցւոյ կոչումն բոլորեայ դէպ քաղաքն 'փողոցն ապաւինարան ինչ ամենայն գեղեցկութեան պարիզու իմանէ նայն քաղաքի ։

Իշխեցին կամ մոտ քսարապ զանազան տեղիս 'ի յանկլիա հրամանատարութեանն կիր ոչ առնուլ ' թափել զայնս հերոյ ոչ այս եղև զինուորաց միայն այլ հասարակաց ընդ հանուրց ։

Մինչև ցայս վայր են լուրք Եւրոպիոյ ։

Այլ ասեմ որ այս ❋ նշանաւ գտանին 'ի սմա ոչ գտեալ 'ի կոպէն այլ հնարեալ ի թարգմանչէն ։

Նաւ

321

Նաւք եկեալ ՚ի Կալկաթա

Դոլֆին	Նաւ. Նաւապետ	Հընտըր	Յամար 9 ումն աւ.	Մադրաս
Ջէնրոս Ֆրէնդ	սնօ	Սպարըստ	10	Մուչլիբանդար
Բէրէամ շաւ		Հէմիլտըն		ևս
Աննայ Էլիզա	Նաւ	Հէլդըն		Մադրաս
Կարոլինէր		Նէշ		Քօստ
Րէստօրէշն		Գալօվէ	13	Քօստ
Բարկ վէնուս		Միլլըր	14	Բումպայի
Տուբըրըդր		Կլապլինգ	15	Մադրաս
Սըբրկըմբըլ		Գիլմօր	23	Մադրաս
Ադմիրալ Բէրընգտոն		Օլիրէս	24	Մադրաս
Սր կոէս		Սմիթ	〃	Բնկուլն
Մէրի		Ստիվընսն	〃	Լընդօն
Բէլվէդըր		Պէլստր	29	Նիւուեարկ

Նաւարձակութիւնք ՚ի Կալկաթայ:

Լարէլ	Նաւ Նաւապետ	Ֆօգգօ	13 ումն	՚ի Մադրասէն
Գլասգօ		Արլմըր	15	ևս
Րիկավըլ		Սմիթ	16	ևս
Սրպրայէզ		Կէմբէլ	20	պօրտ Ջոնսն
Իդրոս	սնօ	Նախուդայ		Մադրասէն
Սպիդվէլ	կրար	Բէկ	23	ևս
Բրիսկ	սնօ	Բրոլըր		քօստ պադրէր
Վաշինգտոն	Նաւ	Հօբըրտ	30	Նիւուեարկ

Ըլոդ

Ըստ ասից հաւատարմաքանից թէ 4 լաք րուփիւ քուստ օրէ մրջամ եմուտ ՚ի կալկաթայ միայն իւնեան հայոց որ լարէլ գնաւ եբեր քասրայու եւ թէ հալէ կարեն փախուել մնացայ գէն քոմն խարճ կուհանէ ։

Ծնունդ ՚ի կալկաթայ ։

Ղամար 20 աւուրն Գ շաբաթի Տիկին Մէրխաթուն Յակոբ Յովսէփեանն ծնաւ դուստր մի

ԱՀԳՂ Մահ Մի լեսի ։

Ոչ գոյ ամուսնութիւն այլ ասեն թէ եղեւ ուրեմն եղեսցի եղեսցի ։

Համապատասխան մի գրի ՚ի սէնդ-աքադ-այ թէ բաղում մեծ տաքսագործ սատակեցան և նմանապէս շէրամս մեծ տարքից նոցա-ղեցան ։

՚ի կալկաթայ թիւն 1795 նոյար 7 ումն ,

Յայտնի լինի ամենեցուն , որ մին հազար ֆանամ վէճակարկութիւնն , առաջինի թիրայ ամսի մին , պատկեր ուր են երկու շաբաթի ՝ և երեկոյեան իբրև եօթն ժամին՝ սկսանելոց է բացուելն, ՚ի տանն Պարոն Խաչիկ Ղազարեանին ՚ երկու անգամ ՚ի շաբաթին՝ այսինքն երկու շաբաթի և հինգ շաբաթի և միայ մնացանն միայն մի հարիւր վիճակ՝ մինչև ՚ի աճարտմէն և գինի աճարտելոյն ՝ երկու շաբաթ ժամանակէն յետ հատուցանելոց է Պարոն Պետրոս ․ Յարութիւնեանն ըստ իւրաքանչիւր քակոտածոր վիճակաց , ըքմնակութեան դրամից նոցա , առոտ 100 ին տասն կուփսանէ. ըստ սովորութեան ։

՚ի Մադրաս նադար 29 թիւն փրկչին 1795

ՎԻՃԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Իշխ[illegible] Հա[illegible] Հա[illegible] Մա[illegible] Ա[illegible] Ց[illegible]

Ներ Պաշտպանութեան Ապաստանութե Օֆլոսին Յանձնակատարացն

Յ[illegible] Մա[illegible] Դ[illegible] Ս[illegible]

2000 Վիճակք Բաժանեալ Երկու Անդամս

Առաջին

Զոր ունէ Ներքոյ Յաղթանքն և ոչ մի Դատարկ

1	Յաղթ	Արծաթեայ ֆանամ	10,000
1			5,000
2	մէկն	2000	4,000
3		1000	3,000
4		500	2,000
89		100	8,900
	Վերջին վիճակն գտանելոցէ		1000

100 Վիճակք բախտաւոր որոց Արժողութիւնք ֆանամ 33,900

Երկրորդ

Զոր ունէ Ներքոյ Յաղթանքն և ոչ մի Դատարկ

1	Յաղթ		25,000
1			10,000
2	մէկն	5000	10,000
3		2000	6,000
4		1000	4,000
5		500	2,500
184		150	17,600
	Վերջին վիճակն գտանելոցէ		2600

200 Վիճակք բախտաւոր որոց Արժողութիւնք ֆնմ 77700

Երրորդ

Զոր ունէ ներքոյ Բախտքն և 1250 դատարկ վիճակ

1 Բախտ		50,000
1		20,000
2	մէկն 5000	10,000
4	2500	10,000
5	1000	5,000
437	200	87,400
	Վերջին վիճակն գտանելոյն	6,000
450 Վիճակք Բախտաւոր որոց արժողութիւն ֆանամ		188,400

750 Բախտաւոր վիճակք բովանդակէ ֆանամ 300,000

1250 Դատարկ վիճակք որքն ՚ի յերրորդ աստիճանի

2000 վիճակք որ համեմատի Ա. Կ բախտաւոր վիճակի փոքր
պակաս ½ դատարկ վիճակ

Առաջին Աստիճանն 60 ֆանամ

Երկրորդն 110

Երրորդն 160

որ երեք աստիճանին գինն պարտին յառաջմանէ հատուցանել
160 ֆանամ և ստանալ վիճակ

[illegible]

	2000 վիճակ 60 ֆանամովն բովանդակէ	120,000
՚ի նմանէ	100 ելանելէն յետոյ	
	1900 50 ֆանամովն բովանդակէ	95,000
՚ի նմանէ	200 ելանելէն յետոյ	
	1700 50 ֆանամովն բովանդակէ	85,000
	Արժամօվ ֆանամ	300,000

ՄԿ

Մասնաւորեալ Նութնեաց Հինգ ։

Տնօրէն միոյ վիճակի գիտացուք թէ նումբր 100էն գնեալ դրամն նորին երեք առաջնականին ՚ի միասին թուականութիւն նոյնպէս հարիւր և վաթսուն ֆիորին հաստատեալ հաստատեալ ելանելոյն վիճակին իւր եւ ցէ առաջնոյ առաջնականին շահեսցէ զոյն բաժին քանզի անբաժին վիճակ ոչ գոյ ՚ի նմա հանդերձ յաւելի տպածն իւր ՚ի կողմանէ երկրորդ և երրորդ առաջնականին 100 ֆիորինմին ։

Իսկ եթէ վիճակն իւր միայն մինչև երկրորդ առաջնականին բաժանեալ երկրորդում է, ցէ եւ դշահեսցէ զոյն բաժին քանզի վասն զի անբաժին վիճակ ոչ գոյ հանդերձ յաւելի տպածն իւր ՚ի կողմանէ երրորդ առաջնականին 50 ֆիորինմին ։

Նոյն եթէ ՚ի բաժանելն երկրորդ առաջնականին ոչ ելցէ ըղ վիճակն իւր ուրեմն նումբր 100 վիճակն ելցէ հաստատեալն իւր 160 ֆիորին փոխանակ զբաժին իւր առաջնականի և շահաւէտու թիւն երրորդ առաջնականի ... է թէ և յետ ելու ... նումբր 100 վիճակի պէտ

Մին չարաթ ժամանակ միջոցէ լինելոց բաժնելն առաջնանոյ և հաստատեալ վիճակաց հետ բաժնելոյն առաջին և երկրորդ վիճակն ... ամս 5 աւուր ։

Բաժանելն երրորդ առաջնականի հաստատութեան հետ բաժնելոյն յետ 30 աւուրց ՚ի ... Աստուածաթեան օֆիսին բանակատարին ։

Վաճառումն վիճակ ... 10ին ... ՚ի նոյն օֆիսումն և մաթէոսին ...

Նախ ՚ի ժամանակի ... 30 լինելոցէ ՚ի ...) ելանէ վիճակն ...) ։

Զամենայն Գումար ժողովելոցէ ՚ի ձեռս ... Աստուածութեան օֆիսին բանակատարացն ... վիճակաց հանելով ՚ի նմանէ հարիւրին տասն ։

... վիճակաց և պատրաստելով ըղ գործիս միայն բանիս բանակատար մաթէոսին ։

Իւ

324

Իսկ յաւելուածոյն վերջակ դնեցուք պարտին ֆիլիպ վերջակէտն
այն ֆռանսիական հասարակութեան և վասն ուշիմութեան առնելով ։

ԱԶԴԱՐԱՐ

Բ[illegible] հասարակաց դէպք են ՚ի նոյն ժամանակի [illegible]
[illegible] զոր տպագրեալ է ՚ի մեծ մասն աշխարհի, նշանակ [illegible]
դատաւոր քաղաքական ոչ եւս, որ կարդացուք [illegible]
ժողովրդականն, որ ՚ի մէջ ժամանակի [illegible] ։

Յառաջին [illegible] ժամանակաց է [illegible]
[illegible] ֆրանսիական ՚ի Տ[illegible] [illegible]
[illegible] ՚128 [illegible] և [illegible]
[illegible] նոր [illegible] ։
[illegible] Յ[illegible] զոր [illegible] և [illegible]
Յ[illegible] քաղաքաց [illegible] հասարակութեան [illegible]
[illegible] 21 [illegible] ՚ի [illegible]
[illegible] ։
[illegible] քաղաքական [illegible] ։

՚Ի նոյն [illegible] նորա [illegible] ,
զոր [illegible] Յ[illegible] , բայց ոչ [illegible]
[illegible] ոչ [illegible] զոր Ա[illegible]
[illegible] ։

[illegible] զոր հրատարակեալ
[illegible] ֆրանսիական [illegible]
[illegible] նոյն [illegible]
[illegible] Ս[illegible] և [illegible] նաև [illegible]
[illegible]
[illegible] ՚ի Տ[illegible]
[illegible]
[illegible] ։
[illegible] հրատարակութեան [illegible]

Յ[illegible] [illegible] ֆրանսիական նորին
[illegible] Ս[illegible] և , Ո[illegible] Պ[illegible] , և [illegible] ֆրանսիական նորին
[illegible] Պ[illegible] , [illegible] կրօ-
նաւորք [illegible] , [illegible] , [illegible] , ֆ[illegible] ,
[illegible] , [illegible] , [illegible] ։ Լ[illegible] , և [illegible]
Պ[illegible] , Բ[illegible] ։ [illegible] , և [illegible]

նաև

նաւք Մալայեցւոց․ զայս յանկուցին երեք նաւն անուանեալ Բօմբէյի քաղաքաւն Բօսէրաւն զոր ժամանեցան 'ի պաշտպանութիւն կղզւոյն, յորում և յն եղբայր Մասր Բօգէյն, զոր առաջին եկեալ էր յաշխ նաւս առ Մանիլլայ, և զայս ասեն թէ 'ի նոյն նաւուջն եղեալ 'ի մէջ 'ի մերում աղզէն Գլարնոյքն Փլավեան արձակեալն առ Մալաքայ մի փոքր նաւս, որոյ մէջ մեծ ամբ․ զի մինչև ցայս վայր ոչ ինչ լուր ունիմք 'ի նմանէ։

Կուրիերն ամսոյ 12 էն հաստատէ զի անգղիացւոց նաւ մի պատերազմական շրջէ մերձ Սուրիւ կղզւոյն․

Ամսոյ 26 էն Կուրիերն ազդէ թէ Բէգլատէնս պատերազմական նաւն անգլիացւոց հանդիպեալ Ֆօրտըւիլ նաւուն (զոր Ֆրանսիսք կալեալ ունէին) 'ի նեղուցն Սալպրդ և ըմբռնեալ է։ Որ պատերազմեալ նաւն ենթ կառավարութեան քաղաքաւն լաւ էր մեռանել զ չորս նաւն, և նաւքն Բնն և շահմանչք ըմբռնեալն զնաւն Գլէնամ գլուխ դոյսոլկ եւ էին 'ի ձեռս Ֆրանսիսաց։

Բէգլատէնս պատերազմական նաւն անգլիացւոց միաբանեալ է ընդ Օրփէուս նաւն պատերազմական, 'ի Փուլ պինանգ, և զերկոքեանս ես եկեալն անդ էն առ Մալաքայ անցեալ ամսոյ 11 ին։

Ամսոյ 24 ին չլենիկ մի ընկղմեալ է յայսմ նաւահանգստի, յորում մի իշխանապետ և երեք երկրորդք վճարեալն էր կեանս իւրեանց։

Ամսոյ 23 ին ժամանեաց աստ Բէստօրէշօն նաւն ենթկառավարութեանցն քաղաքաւն Գալաւէին 'ի Կալ կաթու 'ի յանձանինն իւր զնեղութեանն Կալ կաթու հանդիպեալ ընկերութեն և տուեալ է զմնացորդսն երկոց նաւուց, զոր կատարեալքէն, հաւատան որոց մինն Դալֆին Դօռաքն լինէ։

Ներքոյ գրածս մաքսատանն ծախուելէ բանկսալու ապրանաց և անաչէ գնոց կատկուլթինեայ Նոյեմբեր ամսոյ 28 թուին Փրկչին 1795

(Շաքարաւմ եղինաց գինքներն):

Բանուկլի լէվ ալալ ապրիշումն որոյ կէսն Չարմակ լինի Փի դետրն . .	42 ռուն
և . . գօյումն . . չորսէն 1 բաժինն Չարմակ լինի . .	49
և . . սէւումն . . տասնէն . .	38
և . չարումն . . բոլորն դեղին լին . . .	35
Մայռադնէրին բոլորնատալ ևկէսն Չարմակ և կարմն և ս լուբնէ լինի . .	33
և . . չորսէն մին բաժինն Չարմակ : .	30
և դօուս ունենայ ոօքմէս մին բաժինն .	27
և . : կարմն և ս շուստա լինի կապած .	25
Մադնաշարոյ ցեղն դօուս չունենայ կարմն լուբնէ լինի կապած	24
և . . դօուս ունենայ . .	23
Հիւթուբի երեք նախի կայնոյ ապրիշումն . . .	21
Մէտապատի մին նախի ապրիշումն . . .	27
և . 2 . . .	25
և . 3	21
Մուխտայ ալորած ապրիշումն	12
և անալորած և	9
Դօուս ա աղնաւորի ապրշումն . . .	4

Ճօթեղինաց գինն

Հօլանդի 70 թօլանոց փուշակի փանջ լունգի ջէլբն Փի քուալին	110
և 60	100
և 55	75
և 50 . կ . . .	65

325

			60
Նո	45	այլոյ բոլորչէրի փուշակին	55
Նո	43	դօուս	45
Նո	40	սէուսն	40
Նո	38	չարուսն	56
Նո	45	միրդարփուրին	33
Միրդարփուրի կարմիր չէլին			63
Գունջի այլոյ չէլին			58
Նո		դօուսն	16
Սէդաբադի նաբաբին ամալն 4 ռամնկլին ջարակ խամթ էր ունենայ			12
Նո		դօուսն	8
Նո		սէուսն	26
Օլբանկշային ամալն 40 ձեռնին			23
Ձվրանկշային դօուսն			50
Ծվրանկշայի ամբին 50 ձեռնի			30
Մալ դրու ղուլթնին 20 ձեռնին ամալն			26
Նո	20	դօուսն	23
Փուշակի ջամթ աբիդար 12 ձեռնի ղուլթնին ամալն			19
Նո	12	դօուսն	18
Նո ատլասց ջամթ աբի	12	ամալն	15
Նո	12	դօուսն	12
Նո	10		45
Վրդի ժամկլի թեւթոյն չափով ...			
Մուղդէու ալաչէն ամալն թի բունուսն կէան մուրճուր ջամթ լինդար լինի			35
		չարդաղի	
Նո			55
Նո	ալաջայ ասբին 50 ձեռնի ամալն		46
Նո	50	դօուսն	4
Նո	50	սէուսն	
Նո			

Թէյնիկի տօփախին ամանն 10 ձեռնին . . . Ֆի [illegible]	[illegible]
Եւ . . . դօյում 10	23
Եւ . . . սէյում 10	18
Փուշակի սրտորմանիտաղեալն ամանն Ֆի 15 Ֆօրդինն	45
Եւ . . . դօյում	40
Եւ . . . սէյում	21
Միլլղափուրն	14
Չափոյ աղյուխն Ֆի 7 Ֆօրդինն	28
Չափոյ սարին 16 ձեռնին	29
Եւ . . . 14	26
Սէլիդապատի բուլթ ադարն 16 ձեռնին	90
Եւ . . . սարին 16 ձեռնին	150
Քաղցր չիր շաքարն ամանն	40
Եւ . . . դօւսոն	35
Սուսին	20
Թէմբի 20 ձեռնի սարին 2½ ձեռ լէնքան	65
Եւ 18 եւ	60
Եւ 16 եւ	50
Եւ 14 եւ	38
Գօլ բադամն	27
Մունկրդօթին 10 և 8 ձեռ ձիքս և 2½ ձեռ լէնքն	19½
Եւ . 8 և 6 ձեռ ձիքս և 2 ձեռ լէնքն	13
Եւ . 6 և 4 ձեռ ձիքս և 1 7/? ձեռ լէնքն	11
Չաշմայ բլբուլ 20 ձեռնի սարին	50
Եւ . . . եւ 18 ձեռնի սարին	45
Եւ . . . եւ 16 ձեռնի	40

326

մունկասարին 20 ձեունին	28
մունկասարին 18 ձեունի	26
մունկասարին 16 ձեունի	21
ջօւայ մունկադօլժին	6

(Ուղ և լժէլեղինայ գինին)

բամպակլու ուղն ֆի քանդլին այսինքն 500 ռամժըն	20
մադրասիս ուղն	30
կոնջթի լժէլն	21
գէնադարշակլի ժէլն	19

(Անայջեզինայ գինին)

բամպակլու	շաքար ավալն ֆի քանդլին	17
ևս	շաքար դօումն	14
և	գուռն	11
ևս	կամիր մուսարոն	4
ևս	սադմէլժին	7
ևս	ժիրէն	28
ևս	չոր տարակն	16
փիփէլն		50
ևս փիփէլին փէան		20
ավալ ռալժնադարի բրինձ ֆի գարսին այսինքն 9256 և կէս ռամժըն		100
դօյումն		90
կարդավիօն բրինձն ավալն		75
ևս	դօումն	60
ևս	սէումն	50
կոնձիլժն		80
նոխ ...		65

փամթանայ պիզի	85
կանանչ դալը	45
թուշար դալը	60
եւս կոտրածն	60
քուլթին	60
գնգայ Չօլը ցորէնն	90
դուդլուն	65

(չինու ապրանաց գինն է)

չինու ավալ կաւկօն ապրիշումն ֆի փիքուլը ֆ 133 ռաթլը 33 տուկրէն	225
եւս դօում	190
եւս սէռումն	90
եւս չարումն	80
եւս անդն ֆի քուռուին	9
եւս 45 փէթի սիտին Պրմիր Բէնչ Գդին կաա ղումբ սէվ և Քրմզ ֆի թանն	18
եւս 45 փէթի վէրն գոյնով սիտին ֆլորն ֆի թանն	16
եւս 35 եւս լուսորին	10
եւս 35 եւս եւս ֆլօրն	12
եւս 45 եւս դամասին	16
եւս եւս պիկինն	6
եւս եւս սայէ այ սայէն	5
եւս եւս պիլամն	3
եւս եւս ֆալբ ղառն	5
եւս թուլթունակն ֆի քանդին այսինքն 500 ռաթլը	28
եւս Ժիպակն ֆի փիքուլը	45
եւս ապրշումէ չաթըրին ֆի դանէն	1

327

ՃԷՖ ղալթն ֆի 100 դանէն	12 ½
Էս քաղալթէ փոքրն Էս	9
Էս	50
չինու ավալ չինչինու ճարմակ մորին ֆի քանդին	40
Էս դօուշն (փէգուդյ ապրանաց գինն է)	100
մոմն ֆի անդ բին	55
դոլային	15
թիջդէմորն ֆի մին քանդին	40
աղդէ պէշն ֆի քանդին	2
ձկան կաշին ֆի 100	27
քանթն	$2\frac{5}{1}$
յէնդէ պատտին ֆի ռաթըն	30
ֆօրայ (սա խաշկին) ֆի 100 դանէն	20
գէրան փոշան ֆի դանէն	6
շիմշի սախտանին Էս	1
տախտակի սըլէ թէլն ֆի հինգ փարին	160
ածալ մարֆինն ֆի քանդին	130
դօուշն Էս	90
սէուշն Էս	60
չարուշն Էս	28
լոքն Էս (Մուշլիբադարայ ապրանաց)	36
քէչէ հալդին ֆի քանդին	7
ձիլը	120
Ինան ամայ լծագայ գո րէնն 9256 ½ ռաթլանոց գարոյն	5
ալթըլ թըլթընն ֆի դուզին	3
դօուշն Էս	

Տօնք Սրբոցն

14	[illegible]	16	[illegible]	1	ակ	Երկուշաբաթ	
15		17		2	բձ	Երեքշաբաթ	
16		18		3	բկ	Չորեքշաբաթ	
17		19		4	գձ	Հինգշաբաթ	
18		20		5	գկ	Ուրբաթ	
19		21		6	դձ	Շաբաթ	
20		22		7	դկ	Կիւրակէ	Բարեկենդան Վարդավառի ու Խա
21		23		8	աձ	Երկուշաբաթ	Մինասայ և այլն
22		24		9	ակ	Երեքշաբաթ	Կուսանացն Փոփրոնեայ և այլն
23		25		10	բձ	Չորեքշաբաթ	
24		26		11	բկ	Հինգշաբաթ	Հայրապետացն Բարսղամու և
25		27		12	գձ	Ուրբաթ	
26		28		13	գկ	Շաբաթ	Գէորգեայ զօրավարին և այլն
27		29	[illegible]	14	դձ	Կիւրակէ	Վարագայ Սբյ Խաչին
28		30		15	դկ	Երկուշաբաթ	Գ[illegible] և այլն
29		31		16	աձ	Երեքշաբաթ	Եւստաթէոսի և այլն
30		1		17	ակ	Չորեքշաբաթ	Պահ
1		2		18	բձ	Հինգշաբաթ	Իշխանացն Սահակայ և այլն
2		3		19	բկ	Ուրբաթ	Պահ
3		4		20	գձ	Շաբաթ	Տօն Աշակերտացն ՀԲ
4		5		21	գկ	Կիւրակէ	Չորրորդ
5		6		22	դձ	Երկուշաբաթ	Փ[illegible] Հայրապետին և այլն
6		7		23	դկ	Երեքշաբաթ	Կուսանացն Թէկղի և այլն
7		8		24	աձ	Չորեքշաբաթ	Պահ
8		9		25	ակ	Հինգշաբաթ	Պանդալէոնի բժշկին և այլն
9		10		26	բձ	Ուրբաթ	Պահ
10		11		27	բկ	Շաբաթ	Սբց Թարգմանչաց վարդապետաց
11		12		28	գձ	Կիւրակէ	Հինգ երրորդ
12		13		29	գկ	Երկուշաբաթ	Գիւտ նշխարաց սբյն Գրիգոր
13		14		30	դձ	Երեքշաբաթ	Առաքելոցն Անանիայի և այլն

Նաւասարդ ամսոյս 2. երրորդի եկին աստ Պարոնէք
Գալստան Նշխոզեանն
Նշխոզ Աճդալեանց և
Յոհաննէս Խաչիկեանն 'ի Կուլ կաթուց ։
Իսկ 'ի նէր ամսոյս եկին Պարոնէք
Յոհաննէս Յուսէփեան
Գրիգոր Յոհաննէսեանն
Սահակ Թէոդորոսեանն 'ի Մուչլիբանդարայ
Իսկ 'ի նէր սոյն ամսոյս եկին աստէն
Պարոն
Անդրէաս Բաղրամեանն ու Փէգու ։
Իսկ Պարոն Գալստան Թէոդորոսեանն ու Մուչլիբանդարն ։

Գրիգոր Մարգար Խալդարս որ եկեալեմ 'ի Մուչլիբանդարայ 'ի Մադրաս 'ի անցեալ ամար 30 ումն վասն անցուցանելոյ ժամանակն (չուն եդեալեմ 'ի մոլի միալոյ աստ մինչև գոլոյ տարին) վասն որոյ հարկաւոր համարեցի՝ մին, վաճառ ... թանալու 'ի փոքր տանն Պարոն Գրիգոր Հերիմոնեանին Մադլենայ խաթուն Բաղդասարէնց քուչումն ունել ծախու մադեր գինի լէմն ֆի մին դուզէն երեք հունտս նոյնպէս լէմ Սէլ ֆի մին եւ կէս հունտս՝ և բանդարայ ափալ Թութնն ֆի դուզէն 6 հունտս դոյումն էջն 3 հունտս՝ մառչայլն և այլ գլոյ իրքան վասն որոյ շնորհամ խնդրում հասարակութենէն ով ոքոր ցանկանայ յիշեալ իրքն գնելն կարողայ մին չիլթով կամ իւր բարեկամօրոմն յու- ղարկել ուղէլն միայն թէ հաստացանելով նաղդ դրամն ։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀՍՍՀ-Арм.ССР
им. А. Мясникяна
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ